

ROMAN

Falih Rifki beyin öteki eserleri :

- Ateş ve güneş : Eski yazı, tükenmiştir.
İzmirden Bursaya : Eski yazı, arkadaşları ile birlikte
Denizaşırı : Yeni yazı
Yeni Rusya : Yeni yazı
Faşist Roma : Yeni yazı, tükenmiştir
Zeytindağı : Yeni yazı
Moskova - Roma : Yeni yazı

FALİH RIFKI

ROMAN

İSTANBUL AKŞAM MATBAASI
BABIÂLİ, ACIMUSLUK SOKAĞI No. 13
1932

Silbent University
Library

cte

PL
208
45
R6
1932

228374

Bu kitaptan 50 tanesi iyi kâğıda basılmış ve
1'den 50 ye kadar numaralanmıştır.

ROMAN

— 1 —

— Mari, kapıyı neden çabuk kapamadın? Haydi bir daha, tekrarr... Raşit, tut şunun kolundan! Sizinle iki gün daha çalışsam, aklımı oynatabilirim.. Haydi şimdi hepiniz birden: bir.. iki.. Gir içeri Eliza.. Çık.. gir.. tekrarr... Hani muzika?

Ein Spaniche Tango...

— Bu ne diz Fatma, bu ne diz.. Çiftetelli mi yapıyorsun? Alis, belini daha yavaş bük.. Şunun sağ omuzuna bas Raşit, daha bas, basss... Haydi şimdi hepiniz birden: Bir... iki... Durmasana müzik!

Aynı hava..

— Çamaşır mı oğuyorsun, Selma? Bıktım, usandım.

— Sesleri işitiyor musun, kızım..

— Evet, nedir bunlar ?

— Yıldız yetişiyor.. Yalnız Türk stüdyosunda değil, pek sevdiğin Hollywood stüdyolarında da başka türlü olduğunu zannetme! Marlène Dietrich şerit üstünde iki saniye süren tatlı bakışını tutturabilmek için, kim bilir kaç saat ağlatılmıştır? ”— İyi esnemediniz, Marlène.. Bir daha.. Olmadı, tekrar.. Ağzınızı daha açınız... Üst dudığınız dişlerinizi fazla örtüyor.

”Bizdeki değişiklik, hitap müfretleşiyor, ses biraz daha dik, o kadar... Git, aşağıda, kumun üstündeki kızlara bak; tekrar boyanmak lâzım olmasa hepsinin gözyaşları değil, göz sularınının boşanacağına şüphe yoktur.

— Haydi müzik !

Yeniden aynı hava..

Mari :

— Acaba bugün para alabilecek miyiz ?

Luiz :

— Fatma'nın yemek çantası olmasaydı, dün aç kalmıştım.

Alis :

— [Karnına basarak]...

— Göksu çayırında mısınız, yahu... Fatma, sırtta mı bilmezsin? Mektepte cezaya kalkmış gibi duruyorsun. Hişş, kızım, oynadığın filmin adı : “Ekşi surat Mari!”, değildir. Hepiniz içeri... Şimdi hep birden: Birr... iki... tekrarr... Miyavlama keman! Daha sert, daha keskin... Birr... iki..

Bir seyirci :

— Baştan üçüncünün bacakları hoş..

Yanındaki :

— İkincideki göğse bak, göğse...

Rejisör :

— Efendiler, sanatkârları rahat bırakınız. Hokkabaz oynatmıyoruz, film yapıyoruz...

İlk seyirci :

— Hoş geldin, inhisarcı başı ! Deniz kenarına sebil parmaklığı gibi çıplak diz, karşılıklarına geç : Bük belini, dik göğsünü, kaldır bacağını... Seninkiler Yavuz Selim çıplaklarını da geçti.

Fatma olduğu yerde iki üç defa sıçrar.

Rejisör :

— Ne o Fatma, blak butona mı geçiyorsun?

Fatma :

— Ne blakbutonu efendim.. Kaynar kum

ayağımı yakıyor... Giderken sizin papuğlarınıza sığdırabilirsem gene şükür...

— Şimdi hep birden... Haydi müzik..

Uyuma armonik...

Horlama flüt...

*
* *

"Yirminci asrın korkunç aydınlığı, üç bin mum, dev bakışı gibi bembeyaz cam yuvarlağı, ve bütün genç kız rüyaları, kelebekler gibi, bu kilovat ateşine çarpa çarpa düşüyor. Yerde cigara külüne dönmüş kanat yığınlarına bakınız: Hepsi, boş havaya dağılmak için bir hafif rejisör soluğu bekliyor.

"Stüdyonun kara kutusu, yirminci asrın kafasını kalıplayan Allah maskesi olmuştur. Örtünün aralığından 1,9 objektifin bebedsiz gözü bakıyor: Beyaz esvaplı bakireler, altın saçlı delikanlılar, kollarını çaprazlamış, diz üstü ona tapınmaktadır..

"Hiçbir tanrı, onun kadar, herkesin birden olmamıştı. Stüdyo, kereste ve karton deposu, stüdyo, ampul ve objektif ambarı, hangi katedral onun kadar ruh zorlamıştır?

İstedığınız kadar, stüdyolarda, muşambalaş-

nıza
bin
lağı,
gibi,
erde
oakı-
hafif
ı ka-
Ör-
gözü
saçlı
ona
rden
osusu,
ated-
alaş-

mış yüzlerden, kirpiksiz hasta göz çanakları-
dan, Hollywood sokaklarında sürünen binlerce
kızdan, kadından, Yanoda esrarlarından bah-
sediniz. Paramount şeriti genç kız rüyalarını,
yılan gibi, boğum boğum, sarmıştır.

“Şerit üstüne gelmek, şerite çıkmak! Yirmin-
ci asır, yirmi otuz yaşına kadar, sancı gibi,
hep bu hasreti çekiyor.

“Sırat köprüsünün hangi hikâyesi, M.G.M.
veya Fox veya Paramount negatifine kadar
geçilen yolun ıstıraplarını anlatabilir ?

Armoniği ve filmi, taraça üzerinde, hiç
şüphesiz şeritte görüp uzattığı şakak saçını bu-
rarak dalgın dalgın düşünen delikanlıya bıra-
karak evime döndüm.

... Sanki perdede şerit kopmuş gibi, kafamın
içi dümdüz, bembeyaz, hayalsiz heyecansız ka-
lıyor. Başladığım öteki hikâyeler gibi, bunu da
buraya bırakıyorum.

— 2 —

Bu yaz Bostancı kıyılarında oturuyorum. İlk
haftalar kolay geçti. Sabahları tuzlu suda yıkan-

dım. Kum üstüne serilip derilerini yakan kadın erkek ve çocukları seyrettim.

Yanık deri modasının bize nasıl geçtiğini bilir misiniz? Eski Rusya'da yazları Kırım'a ancak kibarlar gidermiş. Sonbahara doğru Petersburg'a, derileri kararmış olarak, dönerlermiş. Salonlarda ve sokakta yüzleri, kolları ve derileri yanık olanlar, *yazı Kırım'da geçirmiş* sayılırmış. Sonbaharda kibar zannedilmek için iç rus şehirlerinde bile, yazın, vücutları soyarak güneşte kızartıp karartmak âdet olmuş. 1918 muhacirlerinin İstanbul'a getirdiği meraklardan biri de budur.

Deri yakmak ıstıraplı bir şeydir. Yüziükoyun veya sırtüstü kum üstüne serilmiş olanların yalnız yüzlerine baksanız, ya dişleri sökülüyor, ya kolları burkuluyor, ya karınları yarıyor, sanırsınız. Hepsinde, ameliyat masasında bayılmamış bir hasta yüzü vardır.

Kararmak oldukça uzun sürer. Vücut önceleri kabak içi rengindedir. Bir iki gün sonra kollara ve omuzbaşlarına domates kırmızılığı çöker. Nihayet, bütün vücutta, her deriye göre değişen esas karartının yerleştiği görülür. Bir kadın için teninin üstündeki bu tunç kızılı,

adın en pahalı samur kürk kadar aranır bir kılıf olmuştur.

Kırmızıdan ötesine dayanmak bana güç geldi. Gündüzün güneş sıcağı, geceleyin ağrı ve nöbet, gösteriş hevesimi yendi.

Başladığı bir işi beceremediği için bıraktığını söylemek insanın kibrine dokunur. Ben de dostlarıma sabrımın tükendiğini değil, deri kavurmayı gülünç bulduğumu anlatmağa çalıştım.

Bunun daha büyük bir sıkıntı olduğuna şüphe yoktur. Hem istemek, aramak, beğenmek, hem istemez, aramaz, beğenmez görünmek, akli tersine işleterek, gıpta ateşini dindirmeğe uğraşmak!

Tersine itilen akıl, ağzını ileriye doğru uzatıp köpürtmüş ihtirasla boğuştuğu zaman, insanlığımızdan nekadar uzaklaşırız!

Daha sonra mayoyu bırakıp kır esvabı giydim. Ön ve arka Erenköy'ün ot bürümüş yolları üstünde dolaşarak, karnımın yağını eritmeğe çalışıyordum. Türkçede dost başa, düşman ayağa bakar, derler. Ve.. kadın karna bakar! Işığını kilovatla ölçen yeni zaman, insan estetiğini kilo ile tartıyor.

Salonlarda, kazinolarda, caddelerde, hiç kimsenin artık şunu dediğini duymazsınız :

— Bu hafta iki kilo daha arttım.

Laboratuvarlar gaz muharebesini hazırlarken, spor ve sinema, insanları bir yağ muharebesine tutuşturmuştur.

İlmin ne dediğini ne bana, ne de âlime sorunuz. Acem şahının istim arkadan gelsin, sözünü gülmek için hatırlarız. Fakat ilmin modanın peşinden ayrılmadığına şüphe etmeyiniz. Paris hekimini hastalar kadar, belki daha fazla terziler, berberler ve deniz kazinocuları ödemektedir.

Eskiden şiirlere bile girecek kadar hoş bir kelime iken, şimdi tombul sözü ile urlu ve damlalı kelimeleri arasında fark kalmadı. Cazbant ve yanık deriden sonra zenci kötü bir sıfat olarak unutulduğu gibi, eğer bir gün bir iskelet yürütülecek olsa Fidyas'ın ismi hatıra gelmez olacaktır.

Yağ iki türlü erir : Ya Selim Sırrı yorgunluğu ve yahut yememekle ! Yememek herkesin elinden geldiği için sıskalaşmak revaç buldu. Yakında insanlar çıplak olarak çatıştıklarında, tahta çatırtısına benzer bir ses çıkaracaklardır.

Erenköy yollarına ne kadar ter döktüğümü bilemezsiniz. Dağa, tepeye, düze çıktım; fakat bir türlü uğursuz plâj terazisinin 90 ı ile 91 i arasından çıkamadım.

Yaşımı başımı düşündüm. Tekrar masa başına dönmekten zevkli bir iş bulamayacağımda karar kıldım.

Kâğıt, kalem, mürekkep, hepsi masanın üstündedir. Kâğıtları sağdan sola, soldan sağa istif ederek, kaleme ikide bir yeni uç takıp mürekkebe alıştırmak zihnimi tarıyorum.

Ne yazmalı? Makale artık ramazan kürsüsü dersleri gibi bıkkınlık verdi. Sonra da bir iki ay için Ankara izinlisiyim. Eskiden böyle boş olduğum vakit şiir tecrübe ederdim. İlk gençliğimin en büyük sıkıntısı, bu şiir zorlamasıdır. Hiç bir kederim yokken kederlenmeğe, kederi içime yerleştirmeğe, hazin kelimeler sıralayarak kafiye bulmağa özenirdim. O zamanki vezin de ayrı bir belâ idi. Kelime ya kederime uyar vezine uymaz, yahut vezine uyar kederime uymaz, ter döker, dururdum.

Bizim çocukluğumuzun şiirlerinde neş'e yasak denecek kadar ayıptı. Yoksa bir masal ve gazel aşkının taklidini çıkarmak için, şiir

zaruretleri yüzünden çektiklerimi yazacak olsam, şimdiki vodviller kadar sizi eğlendirmeğe muvaffak olabilirdim.

Burada size hiç münasebeti olmayan birşey sorayım: Yeni millî şarkıları beğeniyor musunuz? Yahya Kemal bir şiiri sevmediği zaman, ayak gibi, der. Onun nüktesinden istifade ederek yeni şarkı ve mânilerin el parmağı değil, ayak parmağı hesabı ile yazıldığını söylemek isterim. Hangi kabak karnı üstünde bestelendiğini siz düşününüz.

Ne ise, demek ki makale yazmayacağım. Şiir hiç bir zaman yazamadığım bir şeydir. Nesir ise, hani şu mensur şiir dediğimiz, aktar çıkartmasına benzer, teşbih, cinas, mecaz örme-si nesir, bizim neslin, kafası boşaldığı vakitler uydurduğu bir edebiyat cinsidir. Edebiyat hocası iken talebeme bu nesir sanatından bir defa bahsetmiştim. Mektep, hep bildiğiniz Bahriye çarkçı mektebidir. Bir gün derste dedim ki:

— Kâğıdınızı kaleminizi alınız ve mektebinizin neye benzediğini bana yazınız.

Çarkçı olup gemileri harbe girdiği zaman, top uğultusu anında bile, o kadar derin düşün-

meyeceklerdir. Nihayet vazifeleri topladım.
Biri kartala benzetmiş :

— Benzer mi? diye sordum.

Hiç düşünmeden :

— Hayır! dedi.

Her teşpih için sahibinden aynı cevabı alınca çocuklar mahcup oldular ve kusurlarını ne olduğunu sorar gibi yüzüme baktılar :

— Kusurunuz, dedim; mektebinizi mutlaka bir şeye benzetmeğe çalışmanızdır.

Nesir edebiyatta lâf oyunundan yeni yeni çıkıyor. Eski üsul tenkitleri benim yaşımda olanlar henüz unutmamışlardır :

— Efendim o ne teşpih, ne istiare, ne cinas..

Hiç : "Ne fikir!., dendiğini hatırlar mısınız?

Bir hocam herhangi bir vazife yazısını okuduktan sonra :

— *İçinde senaiyi edebiye tatbikatından hiç bir şey yok. Kuru kuru söz...*

Derdi.

Lâtin harfinin iyiliklerinden biri, Türk yazısını, sırmadan, yaldızdan, yıldızdan ayıklamasıdır. İyi bir şey öğrenmekten, yahut yüksek

bir tat almaktan başka hiç bir sebeple, harf hecelemeğe katlanamıyoruz.

Durunuz, bir roman yazamaz mıyım ?

Tezli roman, tezsiz roman, tarihî roman, aşk romanı, mevzu, tip, karakter, plân, Aleksandr Düma, Balzak, Flober, Pol Burje, Anatol Frans, hattâ Vecihi ve Saffet Nezihi, hep birden kafamın içinde sökün etti.

Fakat roman nedir ?

Ziz de benim gibi bildiğinizi zannedersiniz. Tariften güç şey yoktur. Biraz düşündükten sonra, anlıyorum amma, anlatamıyorum, diyeceksiniz.

Acaba bir edebiyat kitabında hazır bir tarif bulamaz mıyız ?

— 3 —

Bizim kır evinde roman var; fakat roman dersi verecek bir edebiyat kitabı yok. Komşu köşkte liseden yeni çıkmış bir çocuktan mektep kitabını getirttim. Bakınız ne diyor :

"İnsanların maceralarını, ihtiraslarını, seciyelerini gösteren küçük büyük nesir eserlerinin

topuna birden romanesk çeşit denilir, ki roman, menkıbe, küçük hikâye şekillerine ayrılmıştır. Bu yazılar mevzularını ya doğrudan doğruya hayalden, ya tarihten, ya hayatın hakikatinden alırlar. Hayattaki her vak'a, her sergüzeşt romanesk çeşite mevzu olabilir.,

Romanın bir takım esaslı şartları da var :

"Eserin içindeki vak'alar, doğruya benze- melidir. Şahısların seciyeleri, ihtirasları, duy- guları hayatta rasgeline insanların seciye, ihtiras ve duygularına uymalıdır. Hikâyede baştan sona kadar hareket ve hız olmalıdır.,

Bir takım münekkitler başka bir şart ta koşarlarmış :

"Her roman bir ders te vermelidir.,

Demek ki ilk iş mevzudur. Mevzu sözü, akla en başta insanın kendini getirir. Onun için bizdeki romancılar ilk eserlerini *tercümei hal cüzdanına* benzetmişlerdir.

Kendi ismimi ve tanıdıklarımın isimlerini değiştirerek sergüzeştlerimi anlatsam, acaba hoşunuza gider miyim ?

Bir gün bir muharrir meşhur adamlara dünyada en mühim vak'anın ne zaman ve ne

olduğunu sormuş. Kimi Napolyon'un Moskova dan dönüşü, kimi Fatih'in İstanbul'a girişi, kimi İsa'nın asılışı, herkes bir fikirde bulunmuş. Bernar Şov kâğıdın üstüne bir tarih yazmış :

8 Kânunuevvel 1869 [1]

Muharrir :

— Bu tarih nedir, o gün ne oldu ?

Bernar Şov :

— Siz kendiniz arayıp bulunuz.

Meğer tarih Bernar Şov'un doğduğu günmüş!

Açıkça söylemek isterim: Ne doğduğum güne, ne geçirdiğim ömre ehemmiyet verenlerdenim. Ne öyle doğmak, ne böyle yaşamak isterdim. İstiraplarımı kitapçılara satmak için bile gözden geçirmek hevesinde değilim.

Evet, ne örnek olmağa değerim; ne de gülünç olmaktan zevkalarım. Birçok kimseler hayatlarını yazarken, size soyulmuş bir portakal ikram etmişlerdir. Kabuklarını hangi çöplüğe sakladıklarını kendilerinden başkası bilmez.

Osmanlıcasını Lâtin harfleri kalıbının almadığı: *Surf görüş vasıtası iken, göz bile kendini göremez, sözü yanlışdır. İnsan kendini görür... Fakat*

[1] Yanlıştır, Larousse'tan düzeltiliniz.

gösteremez! Muharrirler hayatlarının doğrusunu yazabilseler, bu müsveddeleri matbaaya değil, mahkemeye vermek lâzımgelir.

Hatıralarım, demek, söylemek istediklerim, *itiraflarım*, demek söyliyebildiklerim, demektir.

Hayır, mevzu ben olmayacağım. Hayalimden bulmak var. Bu kendimi yazmaktan daha güç bir şey... Öyle bir adam yaratacağım, ki onunla konuşacaksınız; onu göreceksiniz. Onunla gezecek, oturacak, yiyip içeceksiniz. Yoksa şimdiki romanlar gibi, kahramanın ismini her tefrikada yeniden öğrenmiyeceksiniz. Ben Balzak'ın *Goryo* babasını okuduktan sonra, aylarca ne sokakta, ne evde, ne yatakodasında bu adamdan kurtulabildim. Her gün bir köşebaşında karşılaşacağız zannederdim. Allahın yarattıklarından milyonda biri, Balzak'ın yarattığı bu adamın binde biri kadar varlaşamaz.

Hayalim de biraz kıt ve kurudur. Beni böyle bir tip ararken görseniz.

— Falih Rıfkı adam yaratıyor, diye değil..

Kimbilir hangi hastalığa tutulmak üzere olduğumu düşüneceğinize şüphe yoktur. Unutulmuş bir ahbap ismi, yahut bir kafiye, veya bir cümle oyunu arıyan arkadaşlarınızın yüz-

lerindeki kısılışa, büzülüşe, kıvranışa dikkat ediniz. Gebelik çeken kafada *tefekkiir* heykellerinin idealleştirdiği sükûn, gebe Meryem'in düz karnı kadar sahtedir.

Hem insanlar kendilerini pek zor bırakabilirler; en kalın zindan duvarı, etimiz ve derimizdir.

Müsveddelerin bu satırlarında iken bir iki ahbap geldi, kendilerine niyetimin ne olduğunu söyledim ve buraya kadar yazdıklarımı okudum. Biri dedi ki :

— Ayol düşündüğün şeye bak! Eski bir tarih kitabı da bulamaz mısın? Meselâ bugünkü tefrikalardan biri, dinle :

"Karacan, bir elinde mızrak, bir elinde kılıç, atını sürdü; ve bir kan dalgası içinde :

— Haydi"bire Gökgöz, dedi.

Gökgöz heybesine baş doldurmuş, ve Kopukkol'un sözleri, dişleri arasındaki bıçakta ıslıklanarak, kızıl göl üstünden...

— Amerikada geceleri uyuyakalmaktan korkan gece bekçilerine mahsus radyo monologları varmış. Acaba onlardan birinin tercümesi midir?

— Hayır, Türk çocuklarını terbiye için yazılan tarih tefrikası.. Fakat sen güç bir

sanatın fenasına bakarak kolay zannetmek ve cesaretlenmek üsulünü bilmez misin?

Öteki arkadaşım ise :

— Ooh.. dedi; koskoca İstanbul'dasın. Üç gün şu kazinoya git veya iki gün yan evin kapısını çal, yahut bir hafta kadar akşamları Erenköy klübüne uğra.. Mevzu bolluğu içinde kalemini kaybedersin...

*
* *

Koskoca İstanbul... Bilmem siz de kırılık keten esvabı kadar beyaz ve hafif gönüllü ahbabım gibi nikbin misiniz? Hattâ "Milliyet,, gazetesindeki "Roman,, reklâmlarından birinin altında :

Bütün 1932 İstanbul'u...

Kelimelerini gördüğünüz vakit, belki bu tefrikanın seneler süreceğini zannettiniz. Bana sorarsanız, İstanbul artık bir senede bir sayfalık yeni vermeyecek kadar tükenmiştir, diyebilirim. 11 teşrinievvel 1931 gazetesini yanlışlıkla okumağa başlayınız : Yazı ve havadisleri yarılamadıkça, elinizdeki gazetenin üstünden bir sene geçtiğini anlayamazsınız.

İstanbul'da hayat, durgun bir su, kabını çürütecek kadar durgunluğu zehirleşmiş bir su olmuştur : İstanbul'a geri şehirciliği için büyük bir köy lâkâbı takılmıştı. Durgun hayatı için, küçük bir köy denilebilir.

On senedir her gelişimde İstanbul aynı yüz, aynı fikir, aynı nükte, aynı sinirle karşıma çıkıyor. Çinli'lerin işkencede ne kadar incelmış olduklarını bilirsiniz. Bu işkencelerden biri de, insanı hiç kıvıldamaksızın, derisinin bir noktasına aynı ara ile su damlatarak, çıldirtmiş.

Bu gidişle bataklık yer sıtması gibi, İstanbul'da Çin damlası hastalığından ölenler olacaktır.

Eğer bir de mevzusuz roman çeşidi olsaydı, kitabıma *roman* kelimesinden sonra

Yahut bugünkü cemiyete kuş bakışı,

Der, gelişi güzel bir edebiyat tutturur, giderdim.

— 4 —

Bir taraftan karşıdaki adaya niçin *Kınalı* ismi konduğunu, öbür taraftan niçin hiç bir belediye reisinin hatırına bu adayı ağaçlamak gelmediğini düşünüyorum.

— Falih bey, şimdi aklınızdan ne geçiyor, söyler misiniz?

— Bir beyit geçiyor...

— Beyit mi? Siz de şairlerden misiniz?

*Min cân olsaydı kâş menî — dilşikestede
Ta her biriyle bir gez olaydım fedâ sanâ..*

— Anladım sa arap olayım..

— Arap değil amma, acem olursunuz..
Bakınız, türkçesi ne diyor: "Keşke bin canım olaydı da, herbirini bir defa sana feda edeydim...,"

— [Cıgaralı dudaklarının arasından] Kü-
bik fikir..

Hanımın biri:

— [Kumsalı göstererek] Fato'nun kocası değil mi, omuzları ne iyi düşüyor? Ne pek düz, ne de yuvarlak...

— Bel çizgisini sevmiyorum.

— Kalçası dar.

— Ayak bilekleri kalın.

*Ne yanar kimse banâ âteşi — dilden özge
Ne açar kimse kapımı bâdı — sebâdan gayrı..*

— Ö z g e, başka demektir; b a d ı s e b a...

— Aman nerede ise ağlayacaksınız.

İkinci hanım :

— Bu beyitleri yazınız da size bir yastık işletelim. Yalnız kaldıkça başınızı koyarsınız.

Bana gülmemek için esneyen üçüncü hanım :

— Vakit geçiyor, dedi; ben denize gidiyorum, isterseniz peşimden geliniz..

Üçü de pijamalarının üstünü masaya bırakarak aşağı koştular.

Kumun üstünde bir sürü kadın erkek, oğlan kız kaynaşıyor. Mevsimin ortalarındayız. Vücutlar epeyce yanmıştır :

— Münevver Paddle Boad'ı ettirir misin ?

— Ben sala gidiyorum.

Telin öbür tarafından bir yahudi kızının şarkısı geliyor :

Vas bin ich für dich ? [1]

— Marleine Ditrich'in taklidi ! Ne soğuk şey... Almanca, fransızca, italyanca, türkçe, her dilden şarkı başı biliyor. Yakınındaki erkeği kime benzetirse onun lisanından bir şarkı ile lâf atıyor. Etrafta bir alman delikanlısı görüyor musunuz ?

[1] Ben senin için neyim ?

Yarınsı suyun içinde boğulduktan sonra, dışarıya bir kelime düştü : Şââde.. [1]

Zihnim Kınalıada'dan Ziya hocaya sıçradı. Bilmem hocanın : "Flûriyye'de...", diye başlayan nutkunu hatırlar mısınız? Şimdi onu bulup yanıma oturtmak istiyorum. Erkekler zenbil, kadınlar torba içinde ve biribirlerinden iki mil aşırı olsalar, gene aynı tuzlu suda yıkanmalarını aklı almazdı. Çıplakta ahlâk var mıdır, yok mudur, birinci mebusan meclisinde Hüseyin Cahit beyin kürsüye kadar çıkardığı bu meseleyi münakaşa ede ede, insanlar soyundular; bir don bir gömlek değil sadece don kaldılar.

Don kelimesinin matbuat kanununa uygun gelip gelmiyeceğini bilmiyorum. Ankara'da uzun donla havuza girmeği çirkin görerek yasak ettiklerini işittim. Mayo, hakikatte eski dizlik değil midir? Bakınız, zaman nasıl değişiyor, boyanmış dar dizlik ahlâk sayılıyor da, sımsıkı bağlanmış paçalı don müstehcenleşiyor!

Acaba siz de herkesin biribirini açık görerek artık iki cinsin gözleri de cam gibi hissizleştiğini ve kayıtsızlaştığını zannediyor musunuz? Kadının üstünden yaşmak, peçe ve tülle birlikte merak ta kalktı, diyenler var.

[1] Yazık !

Eskiden el, burun, göz, ayak gibi nüfus kâğıdı azalarından başkasının ismini ağzımıza bile alamazdık...

— Biraz daha yan dur.. Arkan fazla çıkıyor.. Kalçanı güneşe doğru çevir...

Hiç bir şey değil, kocası karısının fotoğrafını çıkarmaktadır. Belki de yaz hatıraları arasında salonun bir köşesine bile konabilir.

Çocukluğumuzda böyle yasak bir resmi satın alabilmek için Yüksekaldırım dükkânlarında, çırak kapıdan polisi gözetliyerek, usta kitap yapraklarının arasından gizli gizli göstererek, ve biz yeleşimizin altına saklıyarak, neler çektiğimizi düşünüyorum.

Hocalar dinde, hekimler fende ayıp yok, derlerdi. Bu zorluk yavaş yavaş spordan da kalkıyor.

Açık hava, kapalı adamı soydu.

Bizim zamanımızda — kırk yaşında bizim zamanımız diyecek kadar eskiyoruz — aşkı kumsalda değil, şiiirde öğrendik. Aşk o kadar kitaplaşmıştı ki onu kadına bile yaraştırmazdık.

Ne Romeo erkek, ne de Jüliyet kızdı. Riya-ziye dersinde sıra gözünün kapağını aralayıp

ikisinin konuşuşlarını okurken, döktüğüm göz-yaşlarını utanarak düşünüyorum :

Jüliyet — Gidecek misin ? Daha sabah olmadı. Kulağının korkak boşluğunu delen ses, seher kuşunun değil, bülbülün sesi idi. Her gece şuradaki nar ağacının üstünde öter. Eminol sevgilim, bülbüldü.

Romeo — Seher kuşu idi. Gündüz habercisi seher kuşu... Bülbül değil: Bak sevgilim, kıskanç ışık şeritleri doğunun biribirinden ayrılan bulutlarını nasıl sarmış? Gecenin kandilleri sönmüş... Ya gidip yaşamalı, ya kalıp ölmeliyim.

Şimdi Romeo mayosunun yünü içinde terliyerek ve Jüliyet saçlarını kırmızı kauçuktan deniz başlığına hapsedmiş, belki de şu sivrisinek öldüren Fayda ilâcının ilânı önündedirler. İkisi de birbirine ufak isimler takmıştır :

Romeo — Jüjü, tırnaklarının boyasını beğenmiyorum. Kirpiklerin fena yapışıyor.

Jüliyet — Hepsi senin acelenden, Romo... Yarınki suvare için ne düşünüyorsun ? Kimin kaşını çizdireyim? Lily'nin son kaşını nasıl buldun ?

Romeo — [Köseleleşmiş derisini kaşıyarak] —
Güneş etimin içine kadar geçti.

Jüliyet — Kuzum Romo, beni köprü'ye ne zaman çalıştıracaksın? Dün akşamki macar kızı Grandekar'ı ne şık oturdu.

— Sen önce krol [1] yüzüşünü düzeltmelisin. Bugün kolların ne kadar gevşedi [kulağına eğilip bir şey söyler.]

İkisinde de kahkaha..

Bu sırada Jüliyet denizde bıraktığı arkadaşını gördü ve bir Amerikan çığlığı kopardı :

— Hüh Hôôô... Hih Hâââ... Alis yarın kampa ta tenise gelecek misin?

Zihnimde romana başlıyorum :

"Nerede gençlerimizin aşkı ? Bütün kanatları kopmuş, şimdi etin üstünde çırpınıyor. Artık onu kadın derisinin kokusundan, hattâ Beni sev lâvantasının kokusundan [2] ayırmak imkânsızdır. Bugünkü aşk doğar, büyür, ihtiyarlar, tuzlu suda yıkanıp çakıllı kumda sırtını güneşe verir.

[1] Bizim yaşitlarımız mektepte arapça ve farsça bilmedikleri için türkçeden dönerlerdi. Bu gidişle çocuklarımız ingilizce ve fransızca bilmedikleri için dönecekler !

[2] Müsveddelerimi dinleyen bir hanım bu kokunun modası çoktan geçtiği için ismin kitabıma yaraşmadığını söyledi.

"Artık aşk bir kalb gibi atmıyor; susuz bir at gibi soluyor. Aşk şiirinin, hikâyesinin ve ramanının kelimeleri Bonmarse kataloglarında bulunabilir.

"Aşk sergüzeştleri hayal bahçelerinden, ormanlardan, çiçekli balkonlardan çekilip yatak-odalarına girdi. 18 inci asrın perdesi açıldığı zaman, sahnede ne görürdünüz? Ya akar sulu gurup, ya aylı ağaçlık, yahut şimşekli bir dağ... 19 uncu asırda aşk, ömrünü üslûplu salonlarda geçirir oldu. Şimdi ise demir perdenin elektrik düğmesine basılır basılmaz, ya pijaması ile bir züppenin dizine oturmuş, ya en iç esvabı ile zayıflık jimnastiği yaparak karşımıza çıkıyor.

"Müse'nin yabani gülünden, yapma güle, ser gülüne, makine gülüne....."

Tamamlayamadığım cümleyi ayrı bırakarak satır başına geçmek âdetimdir :

"Evet, vücudü soyduk. Hattâ bir çıplak standardı yaptık. Kilolar ve çizgiler o kadar kanunlaştı ki nasıl numaralarını kaldırdığınız vakit Ford'lar biribirinden farkedilmezse, başlarını örttüğünü zaman vücutları biribirinden ayırdetmek zorlaştı.

"Çıplakta ahlâk yoktur! demek istemiyorum. Artık göğsünü bacağına değil, kadının iç'ini arar olduk. Fakat kimde iç kaldı? diye soracaksınız. Gençlerimizin kafaları, kuştüyünden daha hafif, buhardan daha uçucu bir kültür, öğleden sonra saat beş kültürü ile dolmuştur. İllustration ilâvesi romanların adaptelerinden öğrenilen hayat felsefesi, coğrafya, tarih...."

Bilmem başlangıcı nasıl buluyorsunuz?..

"Geçenlerde bir yüksek mektebin imtihanında genç talebe dedi ki :

— Demosten'e göre...

Hocası sordu :

— Demosten kimdir ?

— [Biraz şaşkın] Diniyundandır.

— Hangi milletten olduğunu da biliyor musunuz ?

— Katoliktir, efendim.

Aynı suali şimdi şu iskeleden suya atlıyan genç çocuğa sorsam, böyle bir yüzgeç ismi hatırlıyacağına şüphe yoktur.

— Avrupanın meşhur Dariülfünunlarını sayar mısınız ?

—

- *Ya meşhur plâjlarını ?*
- *[Bir nefeste] Dövil, Truvil, Pariplaj, Ostand, Bol, Lido..*
- *Fatih İstanbula ne zaman girdi ?*
-
- *Ya komik Şarlo Berline ?*
- *[Bir solukta] 8 teşrinievvel 1931.*
- *Dumlupınarda Türk ordusunun kuvveti ne kadardı ve yenilen kumandan kimdi ?*
-
- *Tüney'in yumruğu kaç kilo idi ve kim yedi ?*
- *[Yutkunmadan] 382 kilo... Dempsey yedi!..*

Eyir, üstü pek felsefeli, aşağısı pek tekerlemeli bir şey... İkide bir ya arkamda, öğle rakılarını içen nekre meraklısı iki delikanlının tatsız sözleri geliyor; ya önümden, sıçrayarak, komşum acem kızı geçiyor.

Kahramanlarım onlarmış gibi, darlaşıp tıkanıyorum. Kalemim, dili tutulur gibi, kelimeden, sözden, cümleden kesiliyor. Benim böyle bir kapılğanlığım var: Gözüme ilişen şeyden aklımı çekip çıkaramıyorum.

İkide bir not defterimi kapayıp, soyunmak

üzere kumsala inmekten başka yapacak şeyim kalmıyor.

— 5 —

İyi bir akşam ve hafif bir içki insanı nikbinleştirir. Plâj kazinosunun burnunda, hava ve gönül serinliğini derin derin tadarak, oturuyorum.

Batı kızılığı, maddenin katılığı ve sertliğini aldı. Şimdi tam taraçanın dibinde, yanyana uzanan şu iki resme bakınız: Genç ve oynak iki gövde, dişi ve erkek gövdesi; saçlar birbirine karışacak kadar yakın; kadının dirseği kuma gömülmüş; erkek yavaş sesle konuşuyor.

Birine Ayşe, birine Ahmet ismini yakıştırıyorum.. Belki sadece tanıdıklardır; belki nişanlı, yabut yeni evlidirler :

— Ayşem, başımı bana çevirir misin? Gözlerini görmezsem, senden kopmuşum gibi geliyor.

— Bana kalırsa artık giyinelim. Yemekten sonra koruya çıkacağız. [Sesi soluyarak] Sana geçen mehtaptaki çınar hikâyesini hatırlatacağım.

— Derinin içinden damarlar, gençliğin kendisi gibi geçiyor; kanının aktığını görüyorum.

— Ahmet, daha yavaş sık..

— Seni içimde eritmek istiyorum. Sular gibi karışsak, gölgeler gibi karışsak.

Belki iyi bir hikâye olurdu :

"Ayşe sarı ve sıcak asmaların arasından köşkün üst penceresine doğru baktı :

— Ahmet... Ahmet...

— Ne var Ayşe?

Pencereden geniş omuzlu, güzel bir göğüs sarkıyor :

— *Ayol bu ne tembellik... Ben iki saattir bahçedeyim. Hemen gelersen sana bir sürprizim var..*

İki eli arkasında, geniş mavi gözlerinin bütün denizi gülüyor :

— Ne sürprizi?

— *Buraya gelmeden söylemem.*

Biraz uzakta, havuzun kenarında uzun bir av köpeği, beyaz bir kedi yavrusu ile oynuyor; ihtiyar bacı sabah sütünü hazırlamış :

— *A çocuklar, nerede içeceksiniz? diye bir bağa, bir de balkona bakıyor.*

Ahmet merdivenleri, amlığı ve ardağı bir geyik gibi sekerek, koştu :

— Söyle Ayşeciğim, ne sürprizi ?

Ayşe ilk güneşle ısınmış yanaklarını uzattı ve dudaklarını bükerek :

— Bunları öpmeden mi ?

Yarı açık pancurun arkasında, gelini ile oğlunun saadetlerini, yarı ağlamalı seyreden büyük hanımı güldürecek kadar çılgınca öpüştüler.

— İşte sürpriz..

Olgun bir salkım üzüm uzattı :

— Şu kütüğün ilk salkımı !

— Bir sen, bir ben.. Dur ilkini ben sana vereyim.

— Hayır, ben sana..

Köpek güler gibi, kedi kıskanır gibi bakıyor.

— Ahmet, biliyor musun, dün gece arka bahçeye bir gül ısmarlamıştık, üzümü onunla öder misin ? Eğer kırmızısı iyi ise, bu esvabımla ne iyi gider.

— Sen bir gülden daha güzelsin ?

— Ya sen ?.. Ya sen ?.. ,,

— Bonsuvar, Falih bey..

Rüyadan uyanır gibi arkama döndüm.

”Sonposta,, gazetesinin muharrirlerinden biri..

— Efendim, malûm ya moda.. Anket için geldim.. Şu yan masadaki hanımlara soracağım. Bellibaşlı kimselere değil de, gelişi güzel fikir topluyoruz. [Acele ederek] Galiba kalkacaklar.. Tekrar yanınıza gelirim.

Bağ, salkım ve Ayşenin üzümü, hepsinin üstüne bir mürekkep kokusu yayıldı. Aşağı baktım. Ayşe ve Ahmet gitmişlerdi. Kulak misafiri, anketçiyi dinliyorum.

— Bonsuvar hanımefendi!

Çatal bir ses:

— Ne haber yavrum? Hoş geldiniz.. Pek te tanıyamadım.

— ”Sonposta,, dan geliyorum, efendim.

— Aa... O kadar geç oldu mu? [1]

— Hayır, ”Sonposta,, bir gazetedir.

— Öyleya.. Kuzum Mühibe hanım, şu bizim satılık ilânı verdiğimiz gazete mi? Peki yavrum, müşteri mi çıktı?

— Hayır efendim, bir anket yapıyoruz da.. [2]

— Anket mi, o da ne?

[1] Cümleleri daha mahalleleştirmek ve cevapları tekerlemeleştirmek İ. Galip Beye bırakılmıştır.

[2] Bir yaşlı kadının anket kelimesini nasıl tuhaf bir şeye benzetebileceğini kestiremedim.

— Sizin gibi hanımefendilerden gazetemiz için sual soruyoruz. Cevaplarınızı basacağız. Genç kızlarımıza ders vermiş olacağız.

— Şimdiki kızlara mı? Onlar sinemacıdan ders alır. [Öksürür] Bizim gibi, Hacı hafız hocadan değil!

Bir başka kadın — O ne Hacı hafızdır o.. Amme'yi üç günde söktürdü.

Gazeteci — Müsaade eder misiniz, işte birinci sual: Kızınızı nasıl yetiştirmek istersiniz?

— Aa... Nasıl yetiştirmek isteyeceğim? Herhalde bizim komşu beylerin kızı gibi değil, [sesi daha çatlayarak] aile kızı gibi.. Kendim gibi..

— Teşekkür ederim. Kime vermek istersiniz?

— Fenerbahçe futbolcüsüne verecek değilima... Efendi kılıklı, rahmetli paşam ahlâklı, bir ana baba evlâdına..

— Kızınızın yaşında olsanız ne olmak isterdiniz?

Kırışık derisi gerildi, gevşedi, içini çekerek :

— Ne mi olmak isterdim? Rahmetli paşamın eyali..

*
* *

Anketçi üç dört masadan sonra yanımdan geçerken çağırdım :

— Ne zahmet edip duruyorsun azizim? Hangisi düşündüğünü söyleyebilir? Hepsinin burada kıskandıkları çifte bak, görüyor musun?

İçlerinde imişim gibi hepsi hesabına ben cevap vereyim. Suallerinizi tekrarlayınız :

” 1 — Kızınızı nasıl yetiştirmeyi istersiniz?

” — Anita Paj gibi... [1]

” 2 — Kime vermek istersiniz ?

” — Hurmacı Araba...

” — Pamukçu Araba..

” — Fıstıkçı Araba....

” 3 — Kızınızın yaşında olsanız ne yapardınız ?

” Uzun, derin bir iç çekintisi !

Muharrir masadan masaya koşuyor. Kazino burnu kalabalıklaştı. Kumsal karardığı için, seyredecek gövde bulamayan üç dört kişi, kuvvetlerini rakı ve çeneğe vermişler, arkamda konuşuyorlar :

— Piyango bu sefer de vurmadı..

— Ben artık bilet almıyorum. Bilir misin niçin ? Bankadaki bizim Hüseyin'e Fransız veznedar demiş ki :

[1] Şimdi güzellik kraliçesi de denebilir.

” — Niçin birinci mükâfat bekliyorsunuz da, başınıza yıldırım düşmesini beklemiyorsunuz ?

” Sonra da hesap yapmış :

” — On iki 50,000 bilet 600,000 eder. İstanbul’un nüfusu da 600,000 dir. 600,000 bilete senede 12 birinci ikramiye düşüyor. Halbuki İstanbul’a sene de hiç olmazsa 1200 yıldırım iner.

— Şu parasızlıkta bari yıldırım inse, bin iki yüzü birden beynime inse ! Aaah!.. Eski memuriyetleri bulsam, ne yapacağımı bilirim. 40 buçuk lira tekaüt maaşı, 40 sene namus ! [Aşağısını sarhoş taklidi yaparak okuyunuz !] Namus ha ! Sende varsa, mezara götür, bakalım kim artırır ? Namus... Safra.. Balon safrası.. Çıkmak ister misin, her gün bir torba kadar doldurup yere atmalı ! Şu yanımızdaki köşke bak, sahibi hırsız defterdar... Açıkta demir atmış kotrayı görüyor musun ? Sahibi kim ? Bilirsin ya, Karabet’in mallarını kurtarabın... Yüzüme ne öyle bakıyorsun ? Suriye’de çal, Şişli’de konak, Erenköy’de köşk... Rumeli’de vur, Anadolu’da çiftlik, Galata’da han... Ayda 3000 lira gelir ! Benim gibi Kastamonu’dan

namus getirdin mi, tahtakurulu ev, hırsızın, şoför aylığı kadar sadaka! Akşamları Hüseyin beyin masasını bulamazsan, ciğerini de kavuramazsın.. Sonra: Namusluyum! diye övündün mü, karından: Hay budala!.. Eşten dostan: Sıkılmışsın, korkakmışsın, beceriksizmişsin...

İkinci sarhoş :

— [Daha yayvan ağız okunacaktır.] Bir biletim, bir de yosma kızım var. Efendim... Gelecek kışa kadar bilete bir şey vurmazsa, kızımı kolundan tuttum mu, doğru”Cumhuriyet,, müsabakasına! Millet güzeli yetiştirmek günah mı? Ütülü kaşlar, Mübeccel sultanın bir buçuk başı kadar elma baş, Keriman ecenin bir kaç santim fazlası boy... Dizinde biraz şiş varsa da, hekim, alçı, onu da bir şeye benzetiriz. Efemm.. Paris’e seyahat, Amerika’ya seyahat... Lokantaya götür, hem yemek hem üstüne para! Terziye götür, hem esvap hem üstüne para! Pek daraldın mı, balosunu müzayedeye çıkarırsın... Hişş.. Kazinocu başı, sen ne veriyorsun? Binden aşağı inip te, beni Taksim Maksim doluşturıp durma!

Üçüncü sarhoş :

— Şu Düzce mi, Hendek mi, saraya halayık

gönderen köyler nerede idi, bari o taraflara gidip birkaç toy kız bulsak, bir sene fındık fıstık, kraliçe değil, [yumruğunu masaya vurarak] imparatoriçe yetiştiririz..

Artık bu konuşma, sarhoş salyasına bulaşmış yapışık kelimeler ve kırık kadeh gibi dağılmış cümlelerle sürüp gidiyor. Kalktım. Evime dönüyorum. Son iskemleler arasından geçerken hırçın bir kadın sesi :

— Hahaaa.. Tabii.. Sana mı gelecekler? Otomobilin mi var, çayın mı var, sırasına ziyafetlerin mi var? Yazın gel kumda pinekle, kışın git odun sobası..

Arkasını dinlemeğe vaktim yoktu. Dönüp baktım, kimlerdi, biliyor musunuz? Ayşe ile Ahmet !

— 6 —

— Acaba biraz alafrangalık yapamaz mıyım? diye düşündüm ve "Milliyet,, gazetesi müdürlüğüne şu mektubu gönderdim :

Muhterem efendim,

Şu ilânı bir iki gün gazetenizde neşreder misiniz: "Bir muharrir mevzu aramaktadır.

Hayatlarında roman mevzuu olabilecek hatıra ve vakaları olanların "Milliyet,, gazetesinde "Ç,, adresine göndermeleri rica olunmaktadır.

*
* *

Birkaç gün boşum demektir. Var kuvveti bacaklarıma verip kırları dolaşmak istiyorum. Fakat tam kapıdan çıkacağım zaman, üstüme bir üşenmedir çöküyor.

Enerjiyi terbiye etmedikten sonra, akıllı bir kâğıt sepeti gibi doldurmaktan ne çıkar? Cıgara içenlerden tütünün zehir olduğunu bilmiyen bir tek kişi var mıdır? Yer yüzünün en korkunç davası, cigara dumanıdır, diyebilirim. İnsanlar akıl aramadığından ve bulamadığından değil, iradesizlikten bedbahtırlar. Akıl, henüz, insan mekanizmasındaki tam yerini bulmamıştır.

Bu ilim çıkıntısından sonra sadede gelelim: Bir sabah iyi bir fırsatla karşılaştım. Semtin tellâllarından biri eve geldi :

— Beyefendi, bu taraflarda satılık köşk, bağ, çamlık, arsa her şey var. Hep biribirinden ucuz... Tahtası parasına köşkler, duvarı pahasına arsalar, odunu değerine korular.. Eğer niyetiniz varsa...

Sözünü kestim :

— Tabii.. Tabii.. Ben de böyle bir şey arıyorum. Hemen bugün öğleden sonra çıkarız.

Yürümek için bundan daha iyi çare arasam bulamazdım. Saat üçe doğru İçerenköy'e doğru yollandık. Tellâl sordu :

— Efendim, arsa mı istersiniz ev mi? 5000 den aşağı mı, yukarı mı? Deniz tarafı mı, iç taraf mı?

Duraladım :

— Hepsi de olabilir. En iyi fırsat hangisi ise...

— Öyle ise evvelâ en kelepirini gezelim.

Uzun müddet yürüdük. Bir duvardan geçiyoruz. Ankara'nın küçük dağının bütün taşı bu bahçeyi sınırlamağa ya elverir, ya elvermez. Fatih Mehmet nasıl sur meraklısı ise, Sultan Hamit duvar meraklısı idi. Kendisi, vezirleri, paşaları, beyleri, hepsi kat kat duvarlanmışlardır. Taş.. taş.. taş.. Taşların ortasında kereste.. kereste.. kereste ve ahşabın içinde talaş adamlar! Yalnız ahırlar sağlamdır. Denebilir, ki İstanbul'a Sultan Mecit saray, Sultan Aziz karakol, Sultan Hamit te ahır bıraktı.

— Buyurunuz, dedi; eski vezirlerden Hü-

seyin paşanın köşkü.. Daha yeni boyattılar. Yirmi üç odalı köşk, iki selâmlık; ayrı ayrı kiraya verebilirsiniz; bir koca bostan; yanınızdaki komşu daha geçen sene 500 liralık meyva ve zerzevat sattı, 5 dönüm bağ, bir kütük üç okka kadar üzüm verebilir; bilmem amma, en iyi şarap ta bu üzümünden olurmuş, bütün bahçeye su borusu döşenmiştir, isterseniz kendi kuyunuzun suyu, isterseniz terkos.. Ya şu çamlara bakınız, biri bin lira değer, köşkün ikinci katı Adalar'a kadar alıyor.

İkinci bir tellâl, taşra kılıklı bir kadınla erkek gezdiriyor. Kulağıma eğilerek :

— Fındık tüccarıdır. İşallah sizin gibi bir zata kısmet olur.

Tüccar şimdiden proje yapıyor :

— [Karadeniz ağzına çevirtiniz.] Ha şurasına inek koymalı.. Ha burasına kümes.. [Tellâla] Bu toprakta tütün nasıl olur ?

Suluk yüzlü genç bir kız, bağ kapısına doğru geçti :

— Hanımefendinin kızı.. Kocası kokain alır, [gülerek] zati hep bu yüzden satıp savdılar.

Tüccar duraladı :

— Ağaçların fazlasını kesmeli!

Tellâl — Ne diyorsunuz efendim, hepsi Avrupa'dan gelme çamlardır. Kaç senede yetişti!..

— Ne meyvası verir bunlar?

— Meyva değil efendim, gölgelik...

— [Alây ederek] Okkası kaç?

Karısı peçesini sımsıkı kapamış, fırıl-dağa bakıyor.

Köşk değil, tellâlin dediği gibi, çiftlik; isterseniz sanatoryom, isterseniz otel..

— Paşa merhum keyif ehli idi. Selâmlığın önü mermerdir. İçinde havuzu var. Köşkün tahtalarına bakınız.. Ya içi? Bütün odalar parke... Kızı için yaptırmıştı.

— Fiatı ne kadar?

— 9 bin lira dediler amma, eğer kokain azalmışsa 8 bine de düşürürüz.

Tüccar telâşla bağıyor :

— On dört bin mi? Vapur mu alıyorum.. Galiba onlar on dört bini bir arada görmemişler.

— Nasıl görmemişler, efendim.. Belki bu köşke o kadar sarı altın gitti..

Genç kadın kuyu tarafına sapmış, eve

dönüyor. İhtiyar bir hizmetçi, merdivenden, inliyerek köşke çıkıyor. Sarı otlar bütün bahçeyi bir hatıra gibi örtmektedir. Koru lâmbalarının direklerinden, paslar, kurumuş yara kabukları gibi dökülüyor. Ahırın biri sokağa kapı açılarak sütçü dükkânı olmuş; ötekinde iki büklüm bir adam, tavuk besliyor.

Köşk dalgın dalgın bakıyor, tıpkı o genç kadın gibi... Pencereleler, boşalmış gözler gibi !

Alt katta alaturka hamamın kirli mermerleri üstünde, geçen kışın çürümüş odunları duruyor. Çamaşırlıkta musluklar işlemez olmuş, küçük bir tekne içinde, bacının alaca entarisi ve yanında bir güğüm ! Eski, gümüş bir güğüm.. Bakırı kararan mangalın içinde eski kül donmuş ve topraklaşmış, kaskatı; devrilmiş kapasının kenarında tavuk tüyleri uçuşuyor.

Çıktık. Kütüklerinin üstündeki koruklara otlar tırmanan bahçeyi bir daha geçiyoruz.

Sokağın ilerisinde, bir başka bahçenin duvarı dibinde, ayğını yerden kesip, içeriye bakan yarı sakallı bir adam, aşağıdaki arkadaşına :

— Burası yaramaz, diyor, bahçesine iyi bakmışlar. Paraları olacak, ucuz satmazlar.

Ve ot bürümüş bahçe aramak için, tozlanmış esvabını silkerek, bizim baktığımız köşke doğru gidiyor.

Kendi kendime paşayı düşünüyorum. Her şey hatıralaştığı vakit, nasıl hüznün bağlar! Kimbilir belki de çirkin, şişman yağlı enseli, sopası ile kafa kırar, ağasına köy soydurur bir vali idi. Fakat Anadolu tahtası üstüne vurulmuş yağlıboya gibi, sırmalanmış eşkiya da asilleşir ve artık hatıra olduğu zaman, yosunlanmış havuz mermeri gibi, yarı kopmuş pancur gibi, ot bürümüş bahçe yolu gibi, ruhlanır.

Eğer ihtiyar karısı ile konuşsaydım :

— Ah o günler!.. Diye söze başlayacaktı.

Eğer şu fındık tüccarı bu köşkü alsa, kızını bir alman kadının terbiyesine verse ve birgün ölse, kızı, Hüseyin paşa kızı gibi solgunlaşıp, satılık köşkünün bahçesinde dolaşsa, aynı bahçeyi yanımdaki tellâlin çocuğu ile dolaşan oğlum da, benim gibi düşünmeyecek midir?

*
* *

Bilmem nerelere kadar yürümüştük. Dalgın giderken, birden ayağım bir tahta direğe

lan-
ışke
Her
ar!
eli,
rur
ine
da
un-
an-
ur.
ını
ün
ip,
ni
an

çarptı. İrkilip baktım. Yeni boyanmış kara bir plâka ve üstünde şu yazı :

Mon Plezir villasına gider.

Ve altında fransızcası :

Villa mon plaisir.

Bir sırtın arkasında idik. Sırt ileriye doğru setli bir burun gibi kıvrılıyor, kenarında iki çınar, ortasında büyükçe bir havuz var.

Tellâl — [Kulağıma eğilerek] :

— Rusya'da iş yapan bir tüccarın yeri... Hem arka köşkü, hem yanındaki Ahmet paşa arsalarını aldı. Burası da onundur. Ucu denizin sonuna kadar görür.

Çınarın altında, denize bakarak biraz nefes almak, kafamı ve dizimi dinlendirmek istedim. Yürürken sert bir şey paçamı yırttı; çepeçevre bir dikenli tel... Ve demire asılı ikinci bir plâka :

Girilemez.

Altında gene fransızcası...

İki dil konuşan mal, bütün sivri dikenleri ile suratıma bakıyor.

Kızgın kızgın — Bu herif fransız mıdır?

— Nerede efendim? Şalvarını daha geçen sene çıkardı. Belki yeni harf te bilmez.

Set, köşk, arsa, toprak, hepsi iyi, fakat bu adam bir tabiat zaptetmekten ne zevk alır? Denize kadar en aşağı 10 kilometro toprak ufku, ondan öte hiç olmazsa 20 mil su ufku, beş şehir sığabilecek karalı denizli bir engini, sekiz on metro dikenli telle hapsetmiş :

— Benim! diyor.

Ahmed'in çeşmesinin suyu gibi, Ahmed'in tepesindeki havuz gibi, onun ufku ve engini! Mümkün olsa toprağının dört metro üstüne bir keten serip, bulutu ve havayı da kapayacak..

— Caddebostanı mı?.. Yalnız benim balkondan görünür. Adalar mı? Bizim havuzlu sete zıkmayınca göremezsiniz.

Eğer ben de oturduğum yerden görüversem, harcadığı tapu parası neye yarar? Ayı, güneşi, bulutu tapulamadığına şükür...

Havuzun suyu ses verdikçe, vücudümden zevk ürpermeleri geçiyor. İhtimal semiz ve romatizmalı olan bu adam, suya ayağını bile değdirmemiştir.

— Telden atlayabilir miyim? diye düşündüm.

Pantolonumu yırtan tel, ısırğan hayvan dişi gibi suratıma dikilmiş bakarken, daha yukardan, mukaddes malın iki köpeği, soluklarını azılarına vurup kesik ıslıklar çıkararak, aşağı doğru koşmağa başladılar. Güç hal etimi kurtarabildim.

— 7 —

Zevk nedir?.. Canlı olarak görmedinizse, Ahmet Haşim'le, Yakup Kadri'yi arayınız. Roman dedikodularını ikisi ile konuşmak istedim. Birinin Büyükkada'da, ötekini Kadıköy'de hasta yattıklarını söylediler.

Haşim, yalnız herkesle değil, arasına kendisi ile de bozuşur bir adamdır. Fakat yalnız zevksizlerle barışmaz.

Dönüşte onun evine uğradım. Yüzünün öyle donuk bir sarılığı vardı, ki ancak esrarlı, karanlık ve derin bir rüyadan henüz uyanmış olanlarda görülebilir. Bu rüyanın ölüm olduğunu, gazetelerimiz havadis olarak yazdılar.

Eğer yarın biriniz rontkenden çıkıp eve geldiğiniz vakit, arkanızdan yetişen gazeteler:

— Doktorlar kendisinde ilerlemiş bir kanser bulmuşlardır.

Yahut :

— Damarlarının katılığı son haddine çıkmıştır. Bir iki ay daha yaşar, yaşamaz!

Haberini verirlerse hiç şaşmayınız.

Haşim'in yüzünün solukluğu, ölüm ile mi, yoksa sıksık ismi ile ölümü yanyana yazan gazete havadisi ile gözleşmekten mi ileri geldiğini bilmiyorum. Fakat cümlesinin bütün damarları eskisi kadar yumuşak, nüktesinin kanı eskisi kadar kırmızı, hicvinin sinirleri her zamanki gibi yerinde idi. Romandan sonra, onun iki sevdiği şeyden bahis açtık : Pilâv ve Karagöz!

Hekimler, pilâv yemiyeceksin, demişlerdi; gazeteler de Karagöz'ün ölmüş ve gömülmüş değil, hiçbir zaman yaşamamış uydurma bir mahlûk olduğunu yazıyorlardı.

Haşim'in, kırmızı sonbahar çiçeklerine benzettiği, kızarmış pirincine karışmazsam da, Karagöz davasında kendisini teselli ettim : Karagöz ne ölmüş, ne de gömülmüştür, burası doğru ve mezarını aramak ta boştur. Karagöz ölmüş demek, Hacıvat cinsi kaybolmuş, zevk, hiciv, tenkit, ortadan kalkmış demektir. Nasıl Türk ordusunun parolası :

— Son düşmana kadar ! ise,

Karagöz'ün parolası şudur:

— Son Hacivat'a kadar?

Son Hacivat, son gülünç, son yalan, son yaltak, son kalpazan demektir.

Yukarı Türk san'ati Molyer'ini yetiştirmedeği için, halk, ara sıra yarattığı lüzumlu kahramanlar gibi, Karagöz'ü perdeye sürmüştür. Karagöz halk kahkahasının, halk hıncının, halk akıllı seliminin, halk tokatının şahıslanmasıdır.

Şu hayat perdesi karşısında, Karagöz'ün :

— Geliyorum ha...

İle karışık öksürüğüne, kulak dikmediğiniz günler sayılı değil midir?

Karagöz halk gibi, hiç değişmez. Medrese, enderun ve tanzimat ise her neslin İstanbul'una ve taşrasına çeşit çeşit Hacivat yetiştirip durur. Karagöz'ün sırım gibi sınırı, Hacivat'ın nasır gibi derisinin arkasından, asırlardan beri, koşmaktadır.

Karagöz'ün gülünç şamarladığı kadar, hiçbir dabağ deri döğmemiştir.

Eğer bu sokaklarda ve evlerde, zevk, akıl ve his, arasına rahat nefes alabiliyorsa, bu Hacivat'ların yüreğindeki tanrı tasasından değil, Karagöz korkusundandır.

Darülbedayiin, halk türküsünü operetleştirmeye çalıştığı gibi, Karagöz'ü de Hacivatlaşırmağa uğraşmasını hiç umurlamayınız. Türküyü ne vakit isterseniz dağda, Karagöz'ün dehasını ne zaman isterseniz halkta bulursunuz. Halk kaynağı damla verir, fakat serin verir, boyuna ve boyuna verir.

Eski lisan modadan düşmeseydi, Hacivat şahıs olduğu için her dilden cemi edatı alabilir, ancak Karagöz cemiyettir, cemilenmez, derdim.

Hacivat'ın, orta oyunu zenneleri gibi, yaşmağa bürünüp kadınlaştığı da olur. Karagöz hiç dişileşmez, daima erkektir.

Dün Enderun osmanlıcası söyliyene ve ermeni redingotu ilikliyen Hacivat, şimdi Galata fransızcası konuşur ve metrdotel frakı giyer. Bir sıçrayışta softa tecvidinden demokrasi şeriatine geçer.

Osmanlı meşrutiyetinde tanıdığım iki veliahdin ikisi de Hacivat'tı: Yusuf İzzettin, Abdülmecit! Bir de sadrazam: Sait Halim..

Üçünün de hatirasından hâlâ kulağıma, derin, dolu, idgamlı bir:

— Hayy hakk.. sesi gelir.

Sait Halim Edirne'de Mısır alafrangası yemek yerken, Talât paşanın eski ahçısından köfte getirtip kalaylı sahan içinde sadrazamın önüne sürdüğünü görür gibi olurum. Sait Halim'in kirpiksiz ve kapaksız, iki açık gözü, bütün yüzünü kapadığı vakit, dahiliye nazırı kuyruğundan tuttuğu kara köfteyi havada tutup:

— Baharlıdır, paşam! derken, ne iyi Karagözleşmişti.

Fakat Talât paşada Karagöz çok uzun sürmemiştir. Sonraları günde ikiye bindirdiği yalama ustura tıraşı bile, onun yüzünden, Hacivat sakalının hayaletini silemeden öldü, gitti..

Recai Zade Ekrem olamamış bir Hacivat, muallim Naci olamamış bir Karagöz üzentisi olarak bir müddet edebiyat perdesinde göründüler. Edebiyatı cedideyi Ayın Nadir iyi Hacivatlaştırdı.

Son yirmi otuz senenin en büyük zevk yanlışlarından biri Karagöz gazetesinin ismi, Hacivat konulmamış olmasıdır.

Bizim neslin de bir iki Hacivat'ı vardır, fakat sağdırlar, söylenmez.

Bizden sonraki nesilden bir genç bana dedi, ki :

— Hacivat güzel bir tip değil midir ?

Ahmet Haşim bu nesilden bir takımının Karagöz'ü maskaraya çevirmesinden boş yere korkuyor. Onun ne zaman pirince kavuşacağını bilmem. Fakat Karagözünden mahrum kalmıyacaktır.

— 8 —

— Milliyeti ilmiye, ilmiyeti ahlâkiye ile, ve ahlâkiyeten.. [1]

— İçerde meddah mı var ?

Yeşile boyalı bir bahçe kapısından, eski bir çamlığa girmiştik. Acem terkibi ve arap tenvini, İçerenköy'ün ikinci sessizliğini doğrayarak, bize kadar geliyor.

— Ne meddahı ? Erenköy Vatan kulübünün bahçesindeyiz. Burası vaktile bektâşi tekkesi idi. Şeyh Veysel efendinin eş dostları, zavallı adam ihtiyarlıkta sürünmesin diye bir kulüp açarak, reisliğini ona verdiler. Şeyh efendi sakalını kesti, bıyığını kırptı, Hacı Bektâşi Veli'nin külâh kalıbına bir kara melon geçirdi

[1] Meşhur İsmet paşa - Rauf bey münakaşasında Rauf beyin bir cümlesi : "Vicdaniyeten, milliyeten, fikriyeten arzederim ki... ,"

amma, reis olduğu için gene tekkede yatıyor. Bostanı var, bağı var.. Büsbütün dertsiz de zannetme. İki şeyden rahatsızdır: Geceleri sivrisinekten, gündüzleri kulüp âzası gençlerden! İntihap yaklaştı mı, gençler reisliği, idare âzalıklarını, ellerine geçirmek için uğraşıp didinirler. İşte o zaman şeyh Veysel efendi, yatağını, pathcanını ve üzümünü elden kaptıracağını görür görmez, yaman bir politikacı kesilir. Bütün eski müritlerini yanına toplar. Demokrasi der, peygamber demez. Ekseriyeti öksürüklü ise de, henüz rey verecek kadar kolunu oynatabilir.

” İkide bir :

” — Ah, der; bir de beктаşilikte gizli din var, derlerdi; o gizli din cumhuriyet değildi de ne idi ?

” Bu akşam hepsi toplanmış olacaklar. Mü-nakaşalarını dinleriz..

— Olamaz..

— Alamayız...

— Almayız..

— Daha geçen gün kızını çarşıda gördüm.

Aktara mavi bezden pantolonla gelmiş..

— Karısının Ahmet beyin oğlu ile...

— Rica ederim, bırakınız, bahsettiğiniz adam bugünkü günde bir mühendis..

— Mühendis mi? Hah hah... Bize hende-seden evvel, ahlâk lâzım..

Geniş, hasırlı sofanın bir kenarına da biz büzülmüştük. Klavuzum kulağıma eğilerek :

— Bak, diyor; işte Hâki bey, Hacı Hâki efendi derlerdi..

Dikkat ettim : Gözsüz denecek kadar buram buram kırçıl kaşlı bir ihtiyar, insana daha fazla yayvan burnu ve kaba dudağı bakıyor.

— Şöhreti, Kuvayı Milliye zamanı şehitlere aşir okumuş olmasıdır. Sağındaki takkeli adam, köy tarlalarının yarısının tapusunu ele geçirmişti. Şeyh efendinin koyunlarına otlak verir. Şu başı göğsüne sarkan, girik alınlı ihtiyarı görüyor musun? Şeyhin eli ayağı gibi bir şeydir. Doksan senelik hoca iken, bir günde sarığını attı, kasket giydi, derler. Söz aramızda, ilk zamanları, geceleri kapısını kapar, kasketi yere vurur, çığner, dururmuş.

” — Ben giymiyorum, seni bana giydirdiler.. Demek için... [1] Fakat ayazmanın üstüne oturdu.

[1] Sen ölmedin, seni öldürdüler, zavallı kadın...

— Ne ayazması ?

— Bahçesinin bitişiğinde idi. Rumlarla davalı imiş. Doksan yaşında kafasını kasketledi diye, kulüp âzaları elbirliği olup onu haklı çıkarttılar. Şimdi sıtmalılara su satıyor. Şapka, başında, cumhuriyetin yumruğu gibi durur amma, ne yapsın ?

”Onun solundaki tıknefes Tanzimatı Hayriye memurlarından birisinin oğlu olduğu için, Kulüpte, ihtiyarlar arasında Avrupa işlerinden o bahseder : ” Âli Paşa merhum demiş ki... „ Ve sizin Tefvik Rüştü’yü her vakit Âli paşanın sözüne getirir.

” — Ah, sefirlerimiz hep böyle olsa... derler; Gazi paşa ister amma...

” Tarihi hâlâ elyazmasından okur.

Birden içeri, yakasız gömlekli, kısa top sakallı, içeriye oyuk gözlü birisi girdi :

— Söz bana... Söz benim! diyordu.

Elinde mecmuaya benzer bir şey vardı :

— Kulübümüzün içinde kimler var ? Ya Gazi Paşamız duyarsa..

Herkes kulak kesilmiş, iskemlede oturanlar doğrulmuş, yerde oturanlar bağdaşını sertleştirmiş, onu bekliyorlar.

— Korkunç bir yobazdır. Eskiden lâkabı 31 mart Hakkı idi. Sarığı ile mektepli zabit boğmuş, bile derler. Fakat camide demokrasi vaizlarına başladığından beri hoş görülür :

” — De... mukk.. râ.. sî, diye yumruğunu kürsü tahtasına çarptığı vakit, kadınların tek-bir getireceği gelir, frenkçeyi mükemmel tecvitlemiştir.

” Vaktile şeriate uyduramadığı şeyleri, şimdi de bir türlü demokrasiye uyduramaz :

” — Demokrasi demek edep demektir, büyüğe hürmet demektir, küçük haddini bilmek demektir, hakikî şeriat demektir. Behey hanım, açıl demekse saçıl demek değildir! Demokrasi göğsünü, enseni, bacağı göstermek midir? Yoksa çorapsız mı dolaşmaktır? Köyden kalk, kumsala git, elin izbandut gibi heriflerinin yanında denize gir. Sonra da anan evde sıkıştırıp sordu mu, ne o, küçük hanım gusül abdesti almış! Ya kuma yüzü koyun devrilip ettiğin halt ne idi, teyemmüm mü? Bir gün milletin gazabına gelirsiniz. Bu millet ölmüştür. İmhal ederse ihmal etmez.

”31 mart Hakkı'nın Volkan'daki makalele-

rinden herhangi birini alınız; şeriat kelimelerini demokrasi, allah kelimelerini millet ile değiştiriniz, bugün yazılmış kadar yeni ve zamana uygundur.

Hakkı efendi hâlâ ter siliyor ve nefes boşaltıyor. Nihayet mecmuayı açtı :

— Bakınız, dedi; hani geçen sene reisliğe üzenen çapkın yok mu, Edip beyin oğlu, ismi nedir onun..

— Halit..

— İşte o bacaksızın.. Dinleyiniz :

” *Bilmem siz Allaha inanır mısınız?..*

Hâki Bey :

— Vay kâ..

Dedi,

— fir... diyecekti.

Sakalını tıraş etmiş olduğunu unutup, alt dudağının bam teli yerini ısırды; şalvarsız olduğu aklından çıkararak, elini pantolonunun bacak boşluklarına soktu :

— Vay bolşevik! dedi.

— Okuyorum :

” *Elektriğin kaçınıcı asırda keşfedildiğini bilirsiniz. Bütün kuvvetler kuvvetinin tarihin karan-*

lığında keşfedilmiş olduğu nasıl kabul olunabilir? İnsanın bilmediklerinin, anlamadıklarının, korktuklarının topuna birden Allah denilir. Hepimizde bilgi ve anlayış arttıkça Allah azalır, yerine insan gelir...

Meclisin sabrı tükendi; sanki hasır yerinden sökülmişti, ekşi ter kokulu bir toz havayı kapladı :

— [Homurdanarak] Zındık..

— [Soluyarak] Mason...

Hâki efendi — Ah şeyhim, şeyhim..

Şeyh Veysel efendi — Hocam, ah hocam..

— Devam ediyorum.

"... Peygamber Allahtan değil, kendinden, insandan haber getiren adamdır. İnsandan evel ve insandan sonra yoktur. Şimdi Allah ve peygambere, yaratıcı irade denir. Biz kendimizi yarattık.

"Allah teslim olmuş olanların rüyasıdır.

— Allah aşkına bırak.

— Lillah aşkına kes.

— Merhamet aşkına sus.

— Ali aşkına dur.

— Hayır, hayır.. Bitireceğim... Adamlarınızı anlayınız :

”... *Yaratıcı irade teslim olmamış olanların allahlığıdır. Muhammet Allahın peygamberi değildi; Hicaz araplarının dâhi şefi, kumandanı... ,*

- Korkarım, Gaziye dil uzatacak.
- Ağzını yırtmalı..
- Çenesini koparmalı..
- Ensesine kör bıçak !
- Susalım arkadaşlar :

”... *Dehalar, muvaffak olmak için zamanlarını ve şartlarını unutamazlar. Allaha inanılan yerde peygamber, kuvvete inanılan yerde kumandan, fenne inanılan yerde âlim olurlar. Mustafa Kemal milâttan evvel...*

- Tuuu...
- Hakkk... Tuuu....

Boğazlarını fazla zorladıkları için, gıdıklanmışlar ve cümlelerin alt tarafı öksürük içinde boğuldu :

— ”... *Allah yaratılmış bir şeydir. Gazi yaratmış olan bir şeydir : Allahları dâhiler yaratmışlardır. Bilmiyen yığınları, bilmedikleri bir şeye inandırmakta kolaylık vardır. Herkes Fransayı, Allaha hiç inanmayan Klemensonun*

kurtardığını bilir. Allahı, millet kendisinde görmek lâzımdır. Mustafa Kemal hiçbir sırrını 1000 sene sonra açılıp okunmak üzere noter zarfına koymadığı gibi, eğer olsaydı, Allah ta 100 bin, 200 bin, 300 bin sene insanları elektrikten mahrum etmiyecek, dedelerimiz ömürlerini çıra ateşi, yağ dumanı, gaz kokusu içinde geçirmeyeceklerdi.,,

— Bu alçak, Gaziyi milletin gözünden düşürmek için böyle yazmıştır.

— Lâik bu mu?

— Lâik değil, bu bıçkın ateşe lâyük..

İstidrat — Lâik sözüne karşı türkçede daha iyi nükte henüz yapılmadığı için karilerim bu soğuk cümleyi mazur görsünler.

Hakkı bey — Şimdi söyleyiniz, ne yapacağız?

— Ne mi yapacağız? Halk fırkasına bir telgraf...

”Akşam,, gazetesine bir mektup...

— Tard... Tard.

— Tard...

— Tarrrrddd...

— Bir takririm var, okuyunuz.

Takrir okundu :

"Mukaddes ve mübeccel reisimiz Gazi Hazretlerinin isimlerini bolşevikliğe âlet eden Halit efendi Erenköy, Vatan kulübü âzalığında çıkarılmıştır.,,

— Millî üzümleri koruma cemiyetinde de âzadır.

— Oradan da... Oradan da...

— Onu şarap fıçısında boğmalı...

— Babasının şarap fıçısından ne farkı var?

— Yengesi, biliyorsunuz ya...

— Ya halası? Erenköy taşları dile gelse de anlatsa..

Hava iyiden iyi kararmıştı. Arkadaşlar bahçeyi geçerken, arkadan bir takım kelimeler, sanki peşimize takılmış, koşuyor : Yaldız.. Baldız.. dız.. alçak.. çak.. kk..

Bu son cümleyi Nâzım Hikmet daha iyi bir kılığına sokabilir..

— Azizim, beni buraya getirmekten maksat?

— Mevzu aramıyor musun?

— Bütün gördüğüm, duyduğum şeyler arasında yalnız bir lâkap hoşuma gitti : 31 mart Hakki!

— Amma 29 teşrinievvel Halit'in hakkından geldi.

— 29 teşrinievvel... 29 teşrinievvel... Cumhuriyet günü değil mi? Şimdi köşkünün yanından geçeceğiz. O zaman mebustu ve yanımda ayakta duruyordu :

”— Birinci maddeyi kabul edenler, ellerini kaldırsın !

”— Aman Allah...

”Ve kaldırdı.

”— İkinci maddeyi kabul edenler, ellerini kaldırsın ! .

”— Aman Allah...

”Ve kaldırdı.

”Nihayet inmeli gibi, titriye titriye kalkan kolunu tuttum :

— Beyefendi, niçin aman Allah ?

”Beni süzdü; ağlamalı gözlerini çevirdi :

”— Min küllülvücub, yavrum, dedi; min küllülvücuh. Aman Allah...

— Reyin beyazlısını, yeşillisini, kırmızılsını duymuştum, fakat, Aman Allahlısını bilmiyordum.

— Sen Naima'daki Sivasî efendi ile Kadı zade hikâyesini okudun mu ?

— Hayır..

— *Softalar arasında kızıl bir kavgaya kopmuştu:*

Akıl ilimleri, riyaziye, güzel ses, rakıs ve devir, tütün, kahve haram mıdır, değil midir; sonra Yezit bahsi, Firavun bahsi, peygamberlerin anası babası bahsi.. Bahse karışmayan yoktu. Öyle ki, Koca İstanbul, Vahabîlerin şimdiki Mekke'sinden beter bir cehennem olmuştu. Kadı efendi bir tarafı, Sivasî öbür tarafı tutardı. Hattâ çakşırla donu ayıptır diye çıkarıp, peşte-mal kuşatmalıyız, kâşığı atıp yemeği avuçla yemeliyiz, diyenler az değildi.

Bir gün sinirli bir adam, softanın birinin yakasına yapışıp der ki :

” — Siz ne adamlarsınız, kendiniz gizli gizli dünyanın rezaletlerini işlersiniz, sonra da halkı en küçük lezzetlerden mahrum etmeğe kalkışsınız.

” Softa : — Sen bir ahmak adammışsın, diyor; bir insan bir cürüm işlediği zaman, onun altında, mal kazanmak, ya nefis, ya cisim lezzeti gibi şeyler olursa, günahkârlığı abes olmaz. Peki, sana sorarım : Altınlı, gümüşlü çanak çömlek kullanmakta, ipekli giymekte ne lezzet var ?

”Fakat Vâni efendi daha iyi izah etmiş :

” — İbadette kimse sizinle çıkışamaz, dersiniz, sonra da cariyeler, inciler, mücevherler, samurlar da sizdedir.. Bunun sırrı nedir? Deyenlere :

” — Hey nadan, Demiş; malın kendisi fena değildir. Fenalık olan şey, malın ve lezzetin kazanılması ve tanınması tarzındadır.

”Sana haram olan lokma, ilim kuvveti ve akıl tasarrufu ile bana helâl olur. Meselâ sen yemek yerken dişlerinin arasına giden et parçasını hilâl ile çıkarıp yutarsın; mekruh olur. Ben dilimi yavaş yavaş oynatarak, kurtarıp yerim; helâl olur. Sen haram para ile yiyecek alırsın, haram yemiş olursun. Biz yiyeceğimizi, giyeceğimizi borç ile alırız. Borcu da şüpheli paramızla öderiz. İkisi biribirini götürür. Helâl yemiş ve giymiş oluruz.

Acaba bu, lâik, lâtin harfi ve şapka softalarının haramlarını helâllaştıran ilim kuvveti ve akıl tasarrufu ne olsa gerek?

— Ne olacak, şapkalı devletin parası! Bu para haram, şapka da haram, ikisi biribirini götürür. Haki efendinin mübarek kafatası yanına kâr kahr.

— 9 —

Vakit varken ve sırası iken, size İstanbul'da sık sık bulduğum dört bildiğimi tanıtmak isterim.

Birisi Mehmet Ali; kırk beş sularındadır. Tekerleme ile yaşar. Birisi için karnı büyüktür demek beldiğimiz gramer sözüdür. Karnı ile düşünür, demekte nükte vardır. Memleketin bir çuha fabrikasının tezgâhı onun karnına kumaş yetiştiremez, lâfı tekerlemedir. Fakat eğer bu zat çuha fabrikası müdürlüğü etmişse, tekerleme nükteleşir.

Bir sonradan görme milyoner, Mehmet Ali'yi ne zamana kadar kinden, hasetten, hınçtan uykusuz bırakır, bilir misiniz? Şoförüne kavas esvabı giydirdiği, bahçe duvarını yaldızlattığı, yahut ördek başı pabuç yaptırdığı güne kadar! İki hiciv cümlesi buldu mu, Mehmet Ali bir lodos durulur gibi, [diner. Onun işkencesi gülünç olmıyan, lâkaplanamayan adamdır.

Mehmet Ali'nin gıdası, *başkası*'dır. *Başkası*'nın etini yer, kemiğini kemirir. Onda fassallık yalnız sanatlaşmış değildir; geçim yolu da odur.

Mehmet Ali'nin yalanına gülünür; doğrusuna inanılmaz. O, bütün bunları, varmak, ermek, erişmek için yapar. Fakat hayatta muvaffak olmanın asıl şartını unutmuştur: Mühimsenmek!

Mehmet Ali ne mühimsenir, ne de benimsenir. Tekerlemeleri uçar, ısırır, sokar, vızlar ve bir sivrisinek kovulur gibi şöyle denir: — Canım, Mehmet Ali, bu!

Yalnız bir defa hürriyet ve itilâf kargaşalığında sivrilir gibi oldu ve az daha asılacaktı!

En fazla unutmaya çalıştığı hatıra odur:

— Talih bana da bir gün güldü, fakat sapsarı güldü, korkunç bir sarı, kanser sarısı ile... der.

Memleketi tırnağı kadar sevmeyen, veya canı kadar seven insanlardan bahsederiz. Mehmet Ali memleketi keyfi kadar sever. Keyfi bozulduğu zaman, bütün memleket, gözünde, marpuçsuz nargileye döner.

Hiç şüphesiz hodbindir. Onda BEN, dokunulduğu vakit org gibi seksen türlü ses, davul gibi gümbürtü verir.

Öteki Raşit: Otuz beşliktir. Mehmet Ali'ye benzerse de farkı, yavan, sonra da pek kötügöz

oluşudur. Tırnak etlerini, alt dudaklarını yiyen manyakları bilirsiniz: Raşit kendini yer. O, daha ufak şeylerle uyumaz. Gece mecnun gibi dağlara fırlaması hoşunuza giderse, bir arkadaşının konsolos olduğunu söyleyiniz, yahut bir arkadaşının maaşı arttığını haber veriniz. Herhangi iyi haber, onu zayıflatır, zayıflatır, ve ancak fena bir haberle et tutmağa başlar.

Mehmet Ali der ki: — Raşit, iyi kocaya varmış bir genç kızı bile kıskanır.

Bir fark daha: Raşit'in, üstüne karşı terbiyesi, köpek yaltaklığı kadar aşındır; aşağısına karşı terbiyesizliği, zulüm derecesine varır.

İkisi de çok okumuşlardır ve yeniden her satır okudukça, başlarını kaldırır :

— Allah belâsını versin! derler.

Kimin, neyin, niçin, bilinmez.

Avukat Şakir, söyleyen ve sözü dinlenen herkes gibi, bu iki lâf tellâllının da peşini bırakmaz. Galata'da İnkılâp yazıhanesini açtıktan beri, yalnız bir şey ister: Politika ve gazete mühitlerinde sükût! Mehmet Ali'nin ağzını kendi kulağı, Raşit'in kulağını kendi ağzı ile kapamıştır. Masraf birkaç kadeh rakı, külfeti biraz naza katlanmaktır. Bir gün Mehmet Ali:

— Avukat Şakir, inkılâp idaresi ile İnkılâp idarehanesinin işlerini biribirine fazla karıştırıyor; demişti.

Şakir o günden sonra Mehmet Ali'yi öğle yemeklerine de çağırmağa başladı.

Gene bir gün, gazetelerden biri avukatın çapraşık işlerinden birini kurcaladığını gören Mehmet Ali, arkadaşı olan gazete başmuharririne:

— Uğraşma, bırak, dedi.

— Nasıl? Bunu senden mi işitiyorum, Mehmet Ali?

— İlk tanıştığımız vakit gezdiğim yerde aleyhine söylüyordum. İşitmiş olacağını bildiğim için rasgeldikçe bana selâm vermiyeceğini biliyordum. Köprüde karşılaştık; başımı çevireceğim sırada :

”— Oo... Mehmet Ali bey, neredesiniz? diye beni bir kucaklamadığı kaldı. Duymamış olacak, dedim ve bu sefer daha fazla söylendim, üçüncü görüşte, iltifatları büsbütün arttı, ve başka bir gün, ev kirasını nereden bulacağımı düşünerek, dalgın yürürken, otomobilini durdurdu, beni aldı, yolda :

”—Galiba bir sıkıntınız var, Mehmet Ali bey,

dedi. Sizin gibi sanatkârları düşündürmek bizim kusurumuzdur.

Ve içini çekti, sesimi çıkarmadım. Sonra bana :

”— Olduğu zaman geri verirsiniz, diye iki yüz lira vermesin mi? Almamaklığım imkansızdı. Kendi kendime :

”— İşte bu memlekette sırtı yere gelmiyecek bir adam ! dedim.,,

Avukat Şakir yalnız bu zayıf taraftan yapılmış basit bir kimse değildir. Onun bir de piyasa muhiti içindeki kuvveti vardır.

Şakir Türkiye’de, vatanperverce kazanç palavrasını icat etti. Kazanç, her yerde kupkuru, dümdüz, apaçık menfaattir. Avukat Şakir’de öyle değildir : Yeni bir apartıman aldığı zaman, İzmir’i geri almış zannedersiniz. Mademki Türk, üstüne yeni bir mal geçirmiştir; tapusunu, etek gibi öpüp Amme cüzü gibi başınıza koymalısınız. Cihangir sırtının bir caddesi onun iratlarının isimleri ile donanmıştır. İstiklâl apartımanı, Dumlupınar apartımanı, 31 ağustos apartımanı, 9 eylül apartımanı !

Teneke ile kaplanmış gibi, Yahudi ile kaplanmıştır. Fakat yürürken borsadan mı geliyor, cepheden mi, farkedemezsiniz. Menfaatine

dokunan adam, ipe gitmek için lâzım gelen hükümleri giyer : Bolşevik, millî sermayaya düşmanı, v. s.. Parayı hak kazanır gibi, bağıra bağıra, alkışlar arasında kazanır; marş çaldırarak harceder.

Her gün, bir ur büyür gibi, Yahudisi büyümektedir. Fazıl Ahmet gibi söylemek istersem, derim, ki : Menfaat tenceresinin dip karasını göstermemek için, ondan, vatanperlik ve heyecan kalayını hiçbir gün eksik etmez. [1]

Kızıltoprak'ta oturur ve ihtiyatlı olmak için her gün Ankara treni ile gelenleri görebilecek bir saatte yola çıkar.

Mebustan vekile kadar, biraz nüfuzlu, kim Haydarpaşa'ya ayak basarsa, karşısında onu bulur :

— Hoş geldiniz, beyefendi.

Eğer tanımiyorsa :

— Avukat Şakir, bendeniz.

Ve yazıhanesine geldiği zaman, kendini bekliyenlere :

— Affedersiniz, der.. Nafia vekili dostumdur da... Bugün geldi. Kendini oteline bıraktığım için geç kaldım.

[1] Methü sena kaplarını verdi Fazıl kalaya
Ondan dua bekliyenler avucunu yalaya !

İktisadî dehası korkunçtur. Yalnız orman, taşocağı, yazıhane değil, hürriyeti hürriyetsizliği, müsavata müsavatsızlığı, uhuvveti uhuvvetsizliği, hakkı haksızlığı, her şeyi işletmesini bilir. Ankara'ya gidemeyen Rum'un işi birinci elden, iflâs etmiş Yahudi'nin işi ikinci elden, Türkiye'ye gelemeyen sultanın işi üçüncü elden, ondadır.

Mehmet Ali'ye tam zamanında para verir, Raşit'i tam vaktinde doyurur. Biri parasını harcayıp bitirinceye kadar, öteki yemeğini hazmedinceye kadar :

— Canım gene Şakir gibisi yoktur, derler.

Muallim Kadri saf bir idealisttir. Mehmet Ali'nin nüktesini gözü yaşararak, Raşit'in hıncını gözü dolarak, avukat Şakir'in borsa oyunlarını ağlayarak ve bütün bunları, bu vatan niçin kıymetlendirmez, bu millet niçin şuurlu şuurlu anlamaz, hep buna hicranlanarak dinler ve sever. Aç kalır, haksızlığa uğrar, fakat şikâyet etmez. Bir gün, içli içli düşündüğü vakit, avukat Şakir ona demişti, ki :

— Yavrum, sana bilmediğin bir hakikatı söyleyeyim : İncanlar, hodbindirler. Zayıf görünmeğe gelmez. Bir defa zayıf zannet-

tiler mi, inmeli bir hasta gibi, herkes yanından kaçır. Neşeli olacaksın. Karnını tok gibi, cebini dolu gibi göster.

*
* *

Avukat Şakir :

— Dün Sirkeci istasyonunu göremeliydiniz, dedi; Ece'miz geldi. Ne kalabalık, ne kalabalık.. Yanında bir fotoğrafımı çektirinceye kadar esvabım paçavraya döndü. [Bana dönerek] Falih Rıfki bey, siz mebusmuşsunuz. Vali beye söylemeniz, böyle millî günlerde başka türlü inzibat ister.

Ahmet Ali : "Millî.. Millî!., diye mırıldandı ve cebinden kenarı karalanmış bir gazete çıkararak :

— Bakınız, dedi; sabahleyin üşenmeden bir hesap yaptım. Gazetede kraliçe resimlerinin büyüklüğü 40×68 santimdir. O gün 31 ağustos bayramı idi. Zafer resimlerinin büyüklüğü ise 20×25 santimdir. Dahası var : İzmir'i aldığımız zaman, bu haber kaç gün birinci sayfa havadisi olmuştur, biliyor musunuz? Dokuz gün... Ya Cumhuriyet? Üç dört gün.. O da daha ertesi sabah erken mi oldu, geç mi,

dedikoduları ile tadı bozularak !... Kraliçenizin birinci sayfalığı iki ay dokuz gün sürdü..

Muallim Kadri :

— Fakat Avrupa'lılar, arasında, bizi zenci gibi kara zannedenler varmış. Keriman hanım beyazlar arasında birinciliği kazandığı için bu masal ortadan kalkmış.

Raşit :

— Bir kazino eğlencesinden millî dava çıkardık. Fakat bu sizin "millî,, nizin değeri... Millî Kaolünüz, millî Nesteleniz, millî Koti'niz bile var.

Avukat Şakir :

— Efendilerim, yoo.. Millî sanayie dokunup, millî sermayeyi ürkütmeyiniz. Bu bahis başka.. Biz gene kraliçemize gelelim.. Ne kazandık, biliyor musunuz ?

Mehmet Ali :

— Bir tenasüp hesabı kazanmışız. Cenap Şahabettin'in bir yazısında okudum. Boyunla bacak, göğüsle gövde, yüzle ense arasında bir sürü nisbetler varmış; Keriman hanımda bu nisbetler tamammış. Yahu, biraz Beyoğlu caddesine, Fatih yollarına çıkınız. Tenasüp davasını sokakta kazanalım. Eciş bücüş bir

sürü kadın erkek; bohça gibi karınlar, yağdanlık gibi gerdanlar, paytak bacaklar, soluk yüzler... Bir de Moskova sokağını, Berlin bulvarını, İstokholm caddesini göz önüne getiriniz. Selim Sırrı yirmi senedir cüce uzatmağa, kambur yassılamaya çalışıyor.

Muallim Kadri :

— Ruha bakınız, ruha... Çanakkale'deki düşmanlarımızın hepsi bizden daha uzun boylu idi. Anadolu...

Mehmet Ali :

— Anadolu mu? O hiç olmazsa gülünç değildir. Anadolu'da yedi yaşında çocuk, yetmiş yaşında İstanbul'lu gibi pişkin, tutumlu ve olgundur. Biz ise, şehirlerde, çocuklar milleti oluyoruz, gittikçe hafifliyoruz, fakat kafamızdan! Muallim beyefendi, biz boybos muayenesi ile uğraşırken, profesör Piccard havanın dışındaki laboratuvarında çalışıyor, Molison Atlas denizinin fırtınasını yeniyor. Eğlenceleri de nedir, bilir misin? Olimpiyat yüzgeçlerinin göğüsleri ile Niyagara sularını dövüştürmek!

Avukat Şakir :

— (Güler) Horoz mu dövüştürüyorsun, azizim ?

— Hayır, horoz değil; onu dedelerimiz döğüştürürmüş; biz şimdi..

Acı bir şey söylememek için sözünü tamamlamamış göründü.

Avukat :

— Hele hele, dedi, siz bir dünkü kalabalığı görebilseydiniz..

Raşit :

— Siz İstanbul kalabalığı nedir, anlamak için, komik Şarlo'yu getirmelisiniz. Sonra da, ilk sayfa rekorunu kıran havadis Mehmet Ali'nin zannettiği gibi Keriman hanım değildir. [Bana dönerek] Sizin Yavuz havuz hikâyesidir. Kalabalık ise bir Defi'dir.

— Ne Defi'si ?

— Dünkü kalabalığınızı ben, bir Sultan Hamit öldüğü zaman, bir de Refet paşa İstanbul'a girdiği vakit görmüştüm. İstanbul, İttihatçılara inat için, Hamit'in ölüsünün peşine düştü. Refet paşanın arabasına takılanların yüreğinde ise, ingiliz ve fransız bayraklarına karşı hınç çıkarmak zevki vardı. Herkes, bunlar gitse amma, Anadolu da, İstanbul'a gelmese, diyordu.

Mehmet Ali :

— Yok canım, o kadar değil; Akif'i hatırlamaz mısın? Anadolu geliyor, diye rum mallarını yok pahasına devir almağa başlamıştı. Tam Mudanya mütarekesi olunca, rum'lar biraz rahatlandılar. Akif benim yakama sarılmış, çılgın : ” — Alçaklar, diyordu; yürüdüler, yürüdüler, tam benim kazanacağım zaman duruverdiler ! „

O, Anadolu'yu hiç durmadan İstanbul'a yürür görmek istiyordu...

— İstanbul, yalnız Keriman hanıma değil, Rin - Tin - Tin dirilip gelse, onu seyretmeğe de aynı kalabalığı gönderebilir. Lâf lâfı açar : Gazetelerimiz Ahmet Rasim'in cenazesi arkasından iki vah vah çektiler; sinema köpeği Rin - Tin - Tin'in, mersiyesi, sütunları kapladı. Kraliçe kalabalığından bahsediyorduk. Bu, şu demektir ki [Bana daha dikkatle bakarak] Ankaralılar Haydarpaşa istasyonunda yalnız iki sıra polis, bir tabur mektep çocuğu, bir düzüne de melon şapka buldukları zaman, İstanbul'u تنها zannetmesinler. Sirkeci'ye bu gidiş, Keriman hanıma gidiyorum, değil, Haydarpaşa'ya gelmiyorum, demektir.

Mehmet Ali :

— Falih bey, Raşit'e danılmayınız. Mebus oluncaya kadar bağıracaktır. Size bir ölçü : Birisi fazla bağırmağa başladı mı, mebus olmak istiyor demektir. Fazla şıklaştı mı sefirlik istiyor demektir. Fazla düşünmek, sizde neye yarar, bilmiyorum.

Muallim Kadri [İçini çekerek] :

— Aylığın yirmi beş, ayın otuz bir olsun da, neye yaradığını anlarsın !

Mehmet Ali :

— Sen bu güzel nükte ile mizah gazetesi çıkar, ne diye muallimlik ediyorsun..

Raşit :

— İstanbul.. İstanbul..

Mehmet Ali :

— İstanbul, büyük bir şantajdır, dedi. [Bana bakarak] Sizin şantajınız ! Herkes yalnız ağustos sıcağını değil, Ankara kızgınlığını da çıkarmak için buraya gelir. Siz, siz Ankaralılar! İstanbul'a hoş görünmek için gazetelerinin yaprakları arasına kurulup boyalanır, durursunuz. Saltanat arabası, sırma esvap ! Ankara'da biriniz bir rütbe aldınız mı, aklınıza hemen İstanbul gelir. Ankara'ya gittiniz mi :

” — İstanbul'dan ne haber ?

” — Aman efendim, İstanbul bu, Bizans, çürümüş şehir.. İstanbul'a geldiniz mi, camekâna konmuş manken gibi, ne söylese o güler yüz, ne istese o sevimli bakış :

” — Aman biraz da İstanbul sözündeki İstanbul kelimesinin manalarını anlatmak için, koca bir kamus lâzım. Cennetin yolu Mekke'den geçtiği gibi, Türkiye'nin her yerinin yolu da İstanbul'dan geçer.

”Ankara'da her hangi bir yerden düşen, doğru İstanbul'a düşer. Gazeteleriniz sürüm tasasına kapıldılar mı, hemen İstanbul'un nabzını tutarlar :

” — Acaba haşmetmaap İstanbul hazretleri bu meselede nasıl düşünmekliğimi emir buyurur ?

”Öyleya, biraz da tenkit lâzım değil midir ? Fakat tenkitte sekiz müşterili Rize kimsenin hatırından geçmez.

” Bayramları Ankara'dan buraya bir sel gibi boşanan trenler, dönüşte, sanki yola dişli zincir geçirilmiş gibi, nefesleri kesilerek, çıkarlar.

"Sanki İstanbul'u bırakmışlar. Haydarpaşa ekspresine Ankara'nın bir tarafını halka ile iliştiirmek mümkün olsa, koca şehrin, bir ciğ gibi yuvarlana yuvarlana, Marmara üstüne kurulup adalaşacağına şüphe mi edersiniz?"

"Yalnız size kızan İstanbul'u, size karşı değil, bizzat siz de Ankara'da İstanbul'u birbirinize karşı kullanırsınız. Fikirlerinizin, şöhetlerinizin, davalarınızın, kavgalarınızın, bütün Ankara mallarının ihraç iskelesi İstanbul'dur. Ankara sokaklarına anlatmak istediğiniz şey bile, evvelâ İstanbul'a gelir, burada damgalandıktan sonra döner.

Sabahleyin uyandınız mı:

" — Bir kahve..

" Arkasından hemen :

" — Ve İstanbul gazeteleri..

" Bu gazeteleri çıkaranlar kimlerdir ? Mebusumuz Malımut, mebusumuz Yunuz Nadi, mebusumuz Necmettin Sadık, mebusumuz Hakkı Tarık ve Asım...

Eğer bunlar yazdıklarını size şahsen orada söylemeler doyar mısınız ? Hayır. Önce İstanbul okumuş, görmüş olmalıdır.

” Sanki eski saltanat zamanında Bağdat'ta oturan valinin her yolcu gelişinde :

” — İstanbul'da benim için ne düşünüyor?

” Dediği zamandan beri ne değişti? Ankara'da düşen doğru İstanbul'a düşüyor, demiştim. Yanlış, Ankara'da ve her yerde düşenin ayağı da İstanbul'da kayar.

” Kendi fırkanızın İstanbullu gazetesinde on gün hicvolunan adam, sizin için, memlekette itibardan düşmüş olur. İstanbul, Cumhuriyet itibarlarının başlıca piyasasıdır.

” Ankara gövdesinin, beş yüz küsür kilometre bir boyundan sonra, ağzı, kulağı, gözü ve burnu gibi kıymetli âzalarını tutan başı buradadır.

Avukat Şakir, benim yanımda olduğu için kızarıp bozararak yutkundu durdu. Gözünün ucu ve dudaklarının kenarı :

— Mehmet Ali'dir bu.. der gibi kısıkp açılıyordu.

*
* *

Kalkarken Raşit :

— Hâ... Durunuz, dedi; size millî bir şeref te ben göstermek istiyorum. Bakalım, hangi akşam?

— 10 —

" Milliyet ,, ten, adeta Keriman hanıma yağdığı kadar, bir sürü mektup geldi.

Nasıl kullanacağımı henüz düşünür olduğum bir kaçını nakledeyim. Belki başka muharrirlerin de işine yarar

GENÇ BİR KIZ

Bir kız mektebi son sınıf talebesinden Hamdiye imzalı mektup :

" Allah'tan imdadıma yetiştiniz. Bende bir romanlık değil, kaç destanlık dert var. Bir keskin kalem arayıp duruyorum. Keskin değil, duygulu, şuurlu bir kalem... Bir gençkızım. Sinemaya ve maça giderim. Artistlerle sporcular hoşuma gider. Erkeği erkek değil de, tip diye alırım. Bütün zevkim de, tiplerimle tanışmak! Sinemadakileri nerede bulayım? Pek güzel değilim, ki müsabakaya girip, belki rasgelirim diye, Avrupa'ya gideyim.

"Spordaki tipim, ihtimal tanırırsınız, ihtimal değil şüphesiz şüphesiz tanırırsınız, sol açık Cımbız Ahmet! Cımbız lâkabını da arkadaş-

"İarımla koyduk; hani görür görme zinsanı tutup çekiyordan cinas! Nihayet prezante olduk. Benim sinema merakımı anladı, iki film tercümesi verdi. Geceleri, düşününüz, pencerem Marmara'ya karşı, tercemeyi açmışım, onu mu okuyorum, Ahmet'i mi düşünüyorum, dalgın kendimden geçmişim. Deniz uzağımızda değildir. Arasıra sesini bile işitiyorum. Sanki dalgalar, onun ismini söyliyerek karaya çarpıyor.

"Bir gün anama yalvardım :

"— Bir arkadaşım var, sol açık Ahmet... Çaya çağıracağım, dedim.

"Anam okumuş yazmış değildir. Peçesini bile zorla çıkarttık. Yüzüme baktı, derin derin :

"— Yââ... dedi; bundan sonra ne maç ne haç...

"Ağlamağa başladım :

"— Üstüme varırsan ne de mektep!

"İçlendim, vereme döndüm. Ne karnıma yemek, ne de aklıma ders girdi.

"Dramı düşününüz : Her gün gazetelerde maç havadisleri, sol açığın atlarken resmi,

"koşarken resmi, baş vururken resmi, ceketli resmi, fanilâlı resmi..

"Zayıf zayıf imtihana girdim. Hesaptan, coğrafyadan döndürdüler. O gece, elimde mektebin kâğıdı, aramadığım ne kibrit suyu kaldı, ne kezzap... Şimdi, bakın tasavvur ediniz, ben size bu mektubu yazarken hıçkırıyorum. Anam içeriki odada rahat uykusunda, yatağım boş, hava karanlık, uzakta dev gibi Adalar, kenarda Kızkulesi...

"İşte millî dert! İşte bugünkü genç kızın ıstırabı! Bari çektiklerimizi gazete sütunlarına dökünüz. Analarımızı uyandırınız. Ah, Cumhuriyet, neredesin?

"İşte size roman mevzuu, işte size şiir mevzuu! ,,

"Bir de küçük hamiş var: "Romanda Cımbız Ahmet'in yerine başka bir isim koyunuz. Marmara yerine de Boğaziçi deseniz olur.,,

DEDİKODU

İmza üç yıldız: "Roman mevzuu arıyorsunuz, bende romanın kendisi var.

"Bizim evin, hizmetçi odası penceresinden, yanımıza çapraz düşen apartımanın salonu görünür. Apartımanda oturan zat, tüccardan bir kimsedir. Gündüzün inik perdenin bir aralığından, geceleri lâmbaları söndürerek, bu evin hayatını seyrederim. Bir gün sokağa çıksam, roman değilse de, bir küçük bikâye kaybolur.

"Bu esrarı size kimse veremez. Evin kadını bütün Şişli, esvaplı ve papuçlu namus zanneder. Üç dört ahbaptan başka tanıdığı yoktur; ne kimseye gider, ne ona kimse gelir.

"Sofrada da her gün kocasından başka kırk sularında bir adam, belki o da tüccar, bir de yeğeni mi, yoksa yakın tanıdıklarından birinin oğlu mu, toy bir genç bulunur. Hiç konuşmazlar: O kadar ki nefesimi tutsam, çatal tabak seslerini bile duyabilirim.

"Bir gün... Şimdi esrar geliyor, bir öğle üstü ne görsem beğenirsiniz, kırk sularındaki adam, kadını kolları arasında sıkıyor. Sofrada somurtkan, sessiz, durgun bir esnaf bozuntusu iken, görseniz karının saçını tutarken, kolunu çekerken, omuzunu koklarken, âdeta, Darülbedayi âşıklarına benzetirsiniz :

”— Hey gidi namus!.. dedim.

”Ben bu oyunun, yalnız evin salonundaki parçalarını görüyorum. Üstlerindeki apartımanda olsam, her odadan bir delik açar, size her şeyi daha tamam verebilirdim.

”Gözlerime inanamıyacağım geldi: Başka bir gün, gene bir öğle üstü, gene kocası işinde iken, ne görsem beğenirsiniz, hanımefendi yeğen beyi öpüyor!

”Gözlerimi oğuşturdum, bir daha baktım. Aldanmıyordum.

”Âşıktan sonra jigolo! Akşam üstü kocası ile gülererek konuşurken, perdeyi açıp yarı belime kadar sarkıp:

”— Hey sahte kadın!.. diye bağıracağım geldi.

”Düşündüm, taşındım. Adamcağızın adresine imzasız bir mektup yolladım: Aldanma, dedim. Dostun karının âşıkıdır, çocuk ta jigolosu!

”Merak ve heyecan içinde bekliyordum. Adamcağız bu paçavrayı evinden kovacak, Şişli kalpazanlıklarından biri daha anlaşılmiş olacaktı.

”Ne oldu, biliyor musunuz? Mektubun ertesi günü, baktım, koca herif karısını öpüyor.

"Öğleden sonra âşık metresini,akşama doğru da hanımefendi jigolosunu!

"Hiç bir tiyatrodada bu kadarını görememiştim. Gazetede ki ilânı okuyunca, hemen size yazmak hatırıma geldi. Ah, roman değil de, bir piyes yazsanız, bu apartımana dört bilet yollasam! Düşününüz, ne komedi! Ben de tam yanlarındaki koltukta otururdum.,,

ESKİ HİNÇ...

Hiç esnemeyiniz. Daha birkaç sayfalık mektup okuyacaksınız. İşte üçüncüsü, gene imzasız:

"Roman, roman siz, roman Ankara... İstanbul'a kadar ne zahmet buyurdunuz? Fakat mademki istiyorsunuz, işte size destan: 37 odalı konakta doğdum. Dedem vezir, babam paşa, kocam utufetlû; Erenköy'de yazlığımız, Ada'da baharlığımız... Üç defa padişah yüzü gördüm. Komşum bir sultandı. Kızına oğlumu verdim. Sizin şansız, suratsız günlerinize kadar, onların aylığı, benim kiralar, rahat rahat yaşayıp durduk. Sanki İzmir'i Yunanlıya sultan gelinim vermiş gibi, İzmir'den soluğu bizim

başımızda aldınız. Bin senelik hanedanı Sirkeci'den yolcu vagonlarına attınız. İş başına da kimler geçmedi, kimler! Eski dadımın torununu tutan zabıt, paşa mı olmadı; oğlumun gömleğini giyen mühendis mektebindeki çocuk mebus mu çıkmadı; üç sene evvel başörtüsü ile bakkala giden komşu kızı, müsteşar karısı mı olmadı; intihapta, kunduracı ustaları, Zeytinburunu amelesi için sandıklar mı dolaşmadı? Her ne ise... Ben hanedan damadı oğlumu, padişah torunu sultanımı Avrupa sokaklarında garip mi bırakayım? Bir evde oturacaklar, bir otomobilcikleri olacak, kira, esvap, şoför, uşak parası, bir kendimi rehine koymadım. Esnaf suratlı bankacılarınıza yüz suyu döktüm. O satıldı, bu satıldı, oğlum: "Ah anacığım, artık şoförü çıkaracağız. Tasarruf için otomobili karım kullanacak!., diyor. Ah sultanım, sultanım, senin otomobiller götürtmeni mi görecektim! Atlas kupalara kurulup konağa gelirken, Avrupa apartımanlarında ağasız, halayiksız, Ankara kadını gibi yaşamak akla gelir mi idi?

"Büyük babamın Şam hediyesi sadef takımını da, daha geçen gün sattım. Ankara'nızın bütün kulübelerini, gazetelerde resmi çıkan,

bir katlı, samanlık yüzlü, kahve renkli badanalı evlerinizi satın alırdı. Yedi bin kâğıda gitti, sizin uğursuz kâğıdınıza! Sonra da al vergi, sat vergi, yolla vergi, ye vergi, iç vergi... O kadar da değil, yok Avrupa'ya para göndere-mezmişim!. Anlaşılan bir gün evleri basıp, varımızı yoğumuzu yağma mı edeceksiniz, nedir?.. Herkesin malı mülkü, parası yanında kalmalı imiş! Bizim Horozaki efendi Atina'ya giderken, eğer cesaret edip paraları karısının mantosuna dikmeseydi, sultanım otomobilini de satıp yiyecekti.

"İşte roman! Asıl roman bu amma, kimde o cesareti bulayım? Mektubumun harflerinden korkarsınız. İnşallah bir gün hepinizi Sakaryalar alıp götürür de :

"— Ahh.... Çekerek değil,

"— Ooh.... Çekerek ölürüz.

"Ankara küllüğüne gidip gelirken, başınızı çeviriniz de Göztepe'deki o canım paşa köşk-lerini, Beşiktaş'taki o güzelim vezir konaklarını, eşik taşlarında kafanız ezilesi hanedan ocak-larını ne hale koyduğunuzu görünüz. Kırk halayıklı saray yavrularına, kaç senedir boya fırçası dokunmadı.. Gözlerinizi açıp bakınız da memleketi ne hale soktuğunuzu anlayınız.

"Bir de İstanbul'a gelmiş roman arıyorsunuz ha.. Roman siz, roman değil, Köroğlu destanı!.,

BİR DELİKANLI

İmza orta mektep talebesinden Haydar :

"Roman değil amma, benimkisi film... Geçenlerde

"Mavi melek,, e gitmiştik. Oradaki hocanın halini biliyorsunuz. Hani evvelâ sert te, sonra çocukların peşine düşüyor ve bir bar kadınına tutulduğu için maskaraya dönüyor. Ondan sonra da mektepten çıkıyor.

" İki arkadaş düşündük, taşındık. Bizim hesap hocasını nasıl bu hale koyarız, diye ! Çünkü hepimizin numarasını kırdı.

" Derken hocanın iki resmini bulduk. Birini olduğu gibi yazı tahtasına yapıştırdık; altına da:

Taksimden numara kıran...

"Yazdık. Öteki resmin kafasını koparıp, bir dansöz resminin başının yerine ekledik; tahtanın karşı tarafına yapıştırdık. Altına da:

Maksimde numara yapan..

"Diye yazdık. Hoş olmadı mı? Maksim'i ben buldum.

"İskemlesine de üç iğne geçirdik.

"Efendim, o ne kızgınlık, o ne bağırış.. Kaleci ile hâkemin gavgası gibi! Sildi, yırttı, bozdu, hiddetle iskemleye oturunca, yüzü mosmor kesilip :

" — İi...hh.. dedi.

"Müdüre söylemiş amma, hiç biribirimizi haber verir miyiz?

"Şimdi ne düşünüyoruz, bilir misiniz? Hüseyin'lerin bir ahretliği var. Yoluna çıkacağız. Eğer bir bakacağı tutar da konuşursa, ya bir de âşık olursa...

"Bunları evde anlattım. Babam biraz surat astı amma, anam katıldı gülmekten!

"Fakat siz ahretliğe âşık olmuş gibi yazınız. Bir şey unuttum : Hoca esmercedir. İsmi "Kara melek,, koyamaz mısınız?,,

TEHLİKELİ BİR GAF...

Gazetelerde :

— *Hayatınızda yaptığınız en büyük gaf hangisidir? Diye bir anket yapıldığını hatırlarım. Eğer işadamı Ali Kasım beye bundan sonra*

bu sual sorulursa, şimdi anlayacağımız gafı düşünerek dili tutulacaktır.

Ali Kasım bey roman mevzuunu İzmir'deki dayısına göndermiş olmalı, ki tehlikeli bir zarf yanlışı yüzünden, dayısına yazıp elden gönderdiği mektup bana geldi.

İsmi ni değiştirmeseydim, Ali Kasım beyi hep tanıyacaktınız. Bu zat, ilk işlere bankalarla birlikte girişti. Sonra bankalar koydukları sermayeleri kurtarmak için, Ali Kasım'ın bin türlü oyunlarını düzeltmeğe mecbur kaldılar. Ali Kasım'ın ilk kazancı, bankaları kendi hesabına çalıştırarak ele geçirebildiği artıklardır.

Banka garp zekâsı, Ali Kasım şark kurnazıdır. Garp zekâsının ne kadar iğreti de olsa gene ahlâkı, saflığı, inanırlığı vardır. Şark kurnazlığı, avucunda para sıcaklığı duyarak, kazanç nöbetine tutulduğu zaman, hiçbir kanun, kaide, ahlâk, hesap kitap tanımaz. Ovayı orman, dağlığı düz, bataklığı nehir, denizi kara gibi satabilir. Sahte tapu, bahşış, cinayet, şark kurnazının silâhları sayılmakla tükenmez. Ölüyü diri, diriyi ölü gösteren şeriat mahkemeleri, daha diine kadar şark kurnazının adaleti

idi. Bu adaletin en büyük kanununun ismi hile olduğunu unutmamışsınızdır.

Şimdi mektubu okuyunuz :

” Gazetede senin tütün deposu yangını telgrafını okuduğumdan beri, heyecan geçirip duruyordum. Fakat gönderdiğim ecza en son icattı. İzmir jandarmasının değil, şeytanın aklına gelmez.

” Ben iflâs hazırlığını bitirdim. Son elli bin lirayı bu mektupla birlikte eniştem getirecektir. Evin ferağ muamelesinin tarihi, söylediğin gibi düzeltilmiştir. Yazıhane defterlerini bir de muhasebeci Lûtfi ile baştanbaşa gözden geçirdik. Her şey tastamamdır. Bildiğin münakasa işine eniştemi süreceğim. Zannederim daha emniyetlisini bulamayız.

” Bizim iflâs hem Hüseyin beyin, hem de bankanın beynini altüst edecek... İflâsın doğrusunu galiba onlar yapacaklar... Fakat kusur kimin? Krizi biz mi çıkardık, kontenjanı biz mi uydurduk? Devlet bir daha nereden yol yaptıracak ta, biz de Lûtfi’yi tekrar muhasebeci yaptıracağız da, o da Hüseyin’i kandıracak ta, münakasayı kazanacağız da... Çektiği-

mizi düşündükçe, çekeceklere Allah şifalar versin, demekten başka bir şey bulamıyorum. Bu yüzden vicdanım rahattır.

” Hüseyin’in karısına gelince, kocasının iflâsı en çok ona dokunacak. Kendisine karşı benim kalbimi biliyorsun, onun da bana karşı kaskatılığını! İflâs dokunacak amma, burnunu da kıracak. Devran bu, onu da yumuşattığını göreceğiz. Menfaati de bundadır. Otomobilini bilmem amma, esvaplarını olsun eksiltmeyiz. Kocasını kadar değilse de, gene az çok sevmesini de, bakmasını da biliriz. Eğer kulak kulağa kalacak olursanız, benim zayıflığımı söylemek fırsatını kaçıрма!

” Yarın akşam gene Fahriyelerdeyiz. Bakalım, bir yeni numarası daha varmış.. Onun da kocasına bir iki poker seansı kaybetmeli imiş.. Ne yapalım, bu adamcağızın da bir iki ful, kare düzmesine göz yumacağız. Malının değeri kadar! Sen burada iken tanıştığımızın on bopluk kıymeti yoktu. İki kâğıt değiştirmemin sebebi de o idi. Yalnız kâğıt işaretlemek için güzel tırnak değil, insanı kâğıda baktırmayacak kadar alımlı surat ta olmalı..

” Eniştemden, münakasadan bahsederken

"aklımdan çıktı : Dairedeki levazım müdürü çöp atlamazın biridir, diyorlar. Müsteşar senin ahbabındır. Piyasada, bu adamın eli uzunluğundan çok bahsedilmeğe başladığını, kulağına fısıldayamaz mısın? Ankara'yı bilirsin ya, titizliği, siniri gene pek üstündedir. Hele bir tüccar ve komisyoncu ahpapça bir şey söylesen, mahkeme kararı kadar hükmü olur. „

Ertesi günkü gazetelerden birinde "Millî sanayiimize hizmet eden muhterem sermayedarlarımızdan,, diye bir adamın beyanatı çıktı :

"—Evet, diyor; dairede işittiğiniz doğrudur. Sebebi mi? Kontenjan usulünü neden tenkit edeyim? Kontenjan bütün millî iktisadı korumak için yapılmıştır. Arada bizim gibi birkaç kurban verilebilir. Talihimize küseriz amma, millî menfaat prensiplerinin bizim yüzümüzden kötülenmesini istemeyiz. Millî sanayie elimizden geldiği kadar hizmet ettik. Kader kısmet bu imiş..

Beyanatın başlığı da: "Hakikî feragat böyle olur! „

Bu sefer sıçradım: — İşte mevzu... Aşk var, entrika var, yangın var, içiçe bin türlü plân !